

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם בנימין מוצרי, ניצני-עוז
תאריך: 1.2.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: כן בבקשה מר מוצרי.

בנימין מוצרי: אני עומד לקרוא איזושהיא כתבה שאני הכנתי אותה בשביל עיתון שיצא במושב באר טוביה לרגל חמישים שנות מדינה וחמישים שנות עליית הנוער במושב באר טוביה. אני שלחתי להם את הכתבה הזאת שהיא משתרעת על פני חמישה עמודים, כאשר הם צימצמו את זה וזה הופיע בחוברת באיזה עמוד וחצי. את החוברת הזו יש לי אותה פה, בהזדמנות אני אנסה לחפש ... למצוא אותה.

ש: כן.

ת: ובכן מה כתבתי: השם יגעת ומצאת תאמין. ארבע מערכות בדרך הציונות שלי. בפרוס עלינו חמישים שנים למדינה, מתהלכת דעה בציבור שהס מלהזכיר את המילה ציונות. המזכיר זאת נקרא בפי העם נודניק ומיושן ושאינו הולם את רוח הזמן. אני החלטתי להיות אמנם מיושן ולא מודרני ולבסס את כתבתי זאת על ארבעת הנושאים שחוויתי אותם מאז ילדותי ואשר בעטיים הגעתי למה שהגעתי ואשר לכולם אקרא ארבע מערכות שבציונות המעשית. מצידי שיקראו לזאת משיח בן-דוד או כל ביטוי אחר, בתנאי שעלינו להודות בעובדות שאלה לא ניסים אך אלה נפלאות שלא קורים בכל מדינה ובכל עם באף מקום בעולם. יוצרה של התופעות האלה היא התנועה הציונית. נער הייתי וגם זקנתי. לא אשכח את תקופת ילדותי שעברתי אותה עד גיל 12 בלב ליבה של השכונה היהודית אשר בדמשק שבסוריה. השכונה היתה כעין גטו שהתרכזו בו כל היהודים ואשר לפי המקורות ראשוני היהודים חיו בה בתקופת בית שני. די להציץ בבית העלמין היהודי הישן כדי לגלות קברים של תנאים ורבנים שחיו בה במשך אלפיים שנות גלות ישראל.

כאמור נולדנו כאבותינו בלב השכונה היהודית ועיסוקנו כילדים היה ביום לימודים ארוך בבית הספר אליאנס אשר השפה ששלטה בו היתה צרפתית. בתום הלימודים חובה היה עלינו לסור לאחד מעשרים ושמונה בתי הכנסת שבגטו לתפילת מנחה וערבית ולקריאת פרקי תהלים בקול רם כמעין מקהלה. חיינו יכלו להימשך ולהתנהל בשגרה הזאת לאורך ימים, אך לא קרה כך. פשטה שמועה שמורים הגיעו מארץ-ישראל ללמדנו עברית, ספורט ושירה. בראשם כיכבו שני המדריכים המובילים – רבקה ואמנון, שברבות הימים ניפגשו בהם באחד מבסיסי צה"ל כקציני נח"ל. (דרך אגב, אמנון זה קוראים לו היום בשם אחר. הוא פרופ' לגאוגרפיה. אתה יכול ממנו להשיג המון המון תועלת.)

ש: כן.

ת: השנה היתה שנת 1944, בעיצומה של מלחמת העולם השנייה. המתינו ביראה ובפחד לפלישת הכח הגרמני לסוריה. אך במקומם מה שמחנו לבואם של הגואלים מארץ-ישראל. נהירה רבתי היתה לכיוון מועדון השכונה שנקרא בפינו "החלוץ", בכדי להזין את עינינו ביצורים שהגיעו אלינו כמעין החלל החיצון שבארץ-ישראל. רוח קרירה ועדינה התפשטה בקרב כולנו והרגשנו הרגשה מוזרה, כאילו אנו נחבטים בחוזקה ומאבדים זהות עד כדי שנולד מתוכנו יצור חדש. מאוחר יותר נפתרה עבורנו חידת השליחים אשר

מטרתם היתה לארגן את כל ילדי השכונה שמנו אז כאלפיים ילד לקבוצות נוער במסווה של קבוצות צופים ואט-אט להבריחם את הגבול ולהעלותם לארץ-ישראל בדרך לא דרך, בין גבולות ובין הרים, בדרך מסתורית ובצורה לא-לגלית. המגמה הידועה היתה שאחרי האפרוחים צועדים ההורים. ואכן כך קרה. בתום פעולה של שנתיים השכונה התרוקנה מילדיה ובית הספר אליאנס עמד בפני סגירה. כך טולטלו ונותקו מהוריהם כאלפיים ילדים שגילם נע בין שמונה לשש-עשרה שנה. הוריהם אט-אט השתרכו אחריהם.

המדריכים רבקה ואמנון נשלחו אלינו על ידי הסוכנות היהודית להציל אותנו מחשכת הגלות ולהביאנו לארץ נבנית. בכדי לכסות על זהותם בפני שלטונות סוריה באו במסווה של מורים לעברית ולספורט כאשר כל מטרתם מחד להציל אותנו ומאידך לעזור לכוחות ההעפלה לעבות את אוכלוסיית הארץ על אף גזרת הספר הלבן. על כן רבותיי ניתן לסווג את כל המבצע הזה כמערכה ראשונה שאקרא לה – העקירה, מתוך ארבע המערכות שאמנה אותן בהמשך, ומכאן הבה נמשיך למערכה שניה.

לא די בארגון הילדים ובאימונם לקראת בריחתם מהוריהם. על אף שהמילה בריחה נשמעת בומבסטית, קשה לילד להתנתק מהוריו כמו שקשה לנתק שתיל רך מאדמתו ולהעתיקו לאדמה אחרת. לאחר כל זאת עמדה בפני מוסדות ההעפלה המשימה של הברחת הגבול מפני שלושה כוחות שמירה שמנעו מאיתנו הסגת הגבול. אחד – הכוחות הסורים, הז'נדרמים. שניים – הכוחות האנגלים ששלטו אז במנדט בארץ. שלושה – הלגיון הערבי, בן טיפוחיו של הכח הבריטי. למשימה הזו הציונות גייסה פועלי סולל בונה שעבדו אז בסוריה, גייסה כוחות מקומיים של מברחים וגייסה את כוחות הפלמ"ח שנקראו כוחות עליה ב'. פועלי סולל בונה תרמו לנו את המשאיות להעמסתנו ולהבאתנו עד רגלי הרי הגולן. מכאן התחילה הצעדה בהדרכת כוחות הפלמ"ח וכוחות מקומיים. צעדנו רגלית בין הרים ובין סלעים במשך כל הלילה. חלקנו נעזר על ידי כתפי בחורי הפלמ"ח. חלקנו שותק בממתקים שלא נבכה ולא נדבר עד שעברנו את כל הרמה והגענו עם עלות השחר לקיבוץ איילת השחר. הגענו תחילה לנקודה שקראו לה דרדרה שישבה על שפת אגם החולה ומשם בסירות לחדר האוכל של הקיבוץ.

נלקחנו למטע האשכוליות שבתוכו היו חבויים כמה צריפים ואהלים. שם היינו צריכים להתארגן ולהתחפש לילדים תוצרת הארץ. החלפנו את בגדינו לבגדי צופים, לימדונו כמה שירים בעברית, נלקחו מאיתנו כל הדברים שיכלו להעיד על ארץ מוצאנו, נאסר עלינו להוציא הגה בערבית בקול רם. בצורה זאת עלינו על האוטובוסים ועברנו את נקודת המשמר הבריטי והלגיון הערבי שהיתה מוצבת בראש פנה. עבירת המשמר היתה מתוחכמת. התחפשנו כאמור לידי קיבוץ ופצחנו בשירה עברית שכאילו פנינו היו למסע גדנ"עות. לא אלאה את הקוראים ביתר הפרטים שעברו עלינו עד שהגענו אל המשפחות במושבים שעלית הנוער בחרה אותן עבורנו. עלינו לזכור שעברו כשבועיים מאז צאתנו מסוריה והורינו עדין לא קיבלו כל דרישת שלום מאיתנו. למערכה זאת שהיא השניה אני קורא - בנתיבים נעלמים. במבצעים כגון אלה חוסלה כל העתודה של ילדי יהדות סוריה כאשר במשך הזמן נקרא עליהם בעיתונות שהבוגרים בהם מצאו את מותם בנכר כמגוייסי שירות הבטחון הכללי וחלקם כמגוייסי הפלמ"ח.

כעת אתחיל במערכה השלישית, מערכה שאני קראתי לה – הולדה מחדש. סיפור קליטתי בבאר טוביה אצל דבורה ויצחק בן-צדק, דומה לסיפורם של מאות הילדים שהעפילו כמוני ושנקלטו אצל רוב

המשפחות במושבים ... לבאר טוביה, כגון כפר ורבורג, בית חנן, ... הישנה, עין ורד, גבעת ח"ן, כפר חיים, תל עדשים, מרחביה ועוד ועוד. במשפחות שאליהן נלקחנו חיינו וגדלנו כילדיהם לכל דבר. השתדלו למלא את החלל שנפער מהתנתקותנו מהורינו, דאגו לכל צרכינו ונזהרו מאוד שלא נרגיש אפליה ביחס לבניהם. לדוגמה, כשקנתה משפחת בן-צדק לבתם ... מנדולינה דאגו שלי יהיו חליל ומפוחית פה, שבזכות הכלים האלה ילדיי ואף היום נכדיי נרדמים לצליליהם. למדנו את העברית הצברית כאשר בהתחלה תיבלנוה בכמה מילים באידיש – יו יו, ווו ווו, איך וייסט ועוד, עד שההורים גזרו על עצמם איסור דיבור אידיש בנוכחותנו. למדנו לשתות תה גם כשלא כאבה לנו הבטן. למדנו לאכול מרק בשר לא חם, מקפא שקראו לו רגל קרושה ועוד עם לימון. כמו כן התוודענו לקטניות מוזרה שקראו לה כוסמת שחלילה לנו כילדי המזרח לבטאותה. היכן נשמע שדג אוכלים אותו עם סוכר? למדנו לאכול זאת. למדנו להקשיב ולהנות מפרקי חזנות בנוסח אשכנז בימים הנוראים במקום אדון הסליחות שלנו. נודע לנו שכלניות אדומות לא רק צומחות בשדה אלא הם חיילים בריטיים עם כובעים אדומים ששירתו ... שנזהרנו מהם בעת שהתאמנו בקפא"פ.

רבות ניתן לספר ימים ולילות על אופן קליטתנו וחינוכנו וכן על החום שבו עטפו אותנו ההורים החדשים. בנוסף לאימוצנו הפיזי נטלו חובה לעצמם לאמצנו גם אימוץ ערכי, כלומר נטעו בנו ערכים לאומיים, אנושיים וחינוכיים. חלק מהמלאכה הזאת הוטלה על בתי הספר, על כל מוריו ומחנכיו שמישמתם היתה לאלפנו להיות צברים לכל דבר וענין. העברית פילחה מגרוננו כשפת אם עד לדרגה שאת רוב שירי נחמן ביאליק למדנו בעל פה. סיפורי שלום עליכם של העיירה כתריאליבקה ויהופיץ חדרו כל כך בנו שדמינו כאילו אנו באנו מהם. אם בביאליק עסקינן נזכיר את שירו – אם יש את נפשך, ונשאל את עצמנו מהיכן היו לי ולאחרים הכוחות ותעצומות הנפש שאיפשרו לנו פיזית וגם נפשית להגיע למה שהגענו ומהו אותו המעיין עבורנו שמדבר עליו ביאליק. התשובה שעבורנו בית המדרש הישן והנושן היו אותם הימים שעברנו אותם בבאר טוביה, כל אחד במשפחתו הוא, שהשפעתם על חיינו ניכרים בנו עד היום הזה. ניטול דוגמה את אבי משפחת בן-צדק, יצחק ז"ל, אציל הנפש והרוח שנטע בי מוסר עבודה ויצק בי כללי צאן ברזל שבמובן ערכי וציבורי איפשרו לי בנוסף להקמת משק חקלאי עצמאי המפרנס בכבוד את בעליו, גם ליטול חלק בעבודה ציבורית בכל התחומים עד דרגת ניהול בדרך ישרה ואחראית. בזה תמה המערכה השלישית שקראתי לה – ההולדה מחדש.

מכאן נעבור למערכה רביעית ואחרונה שאקרא לה – השתרשות. כאשר איכר זורע את הזרע ומגדלו ומטפחו עד שהזרע נהפך לשתיל, את השתיל יש להעתיקו לשדה על מנת להפכו לעץ. כך הציונות המעשית נהגה – ריכזה את כל הילדים שנבטו במשתלה במושבים למיניהם והכל במסגרת עליית הנוער, בררה מהם אלה הכשרים להמשך הדרך ושלחתם להכשרה נוספת במושב כפר יהושע. ושוב אותו הסיפור, חלוקתנו למשקי החברים והכנתנו לקראת גרעין התיישבותי. בתום התקופה הנערים הללו ובראשם כותב הרשימה הנ"ל אילצו את מוסדות עליית הנוער לשלחנו לקיבוץ לשנת הכשרה נוספת על מנת שנכיר עוד צורת התיישבות, ובבוא היום לקראת העליה על הקרקע, תהיה בחירת צורת התיישבות נקייה משיקולים כפייתיים או אחרים. ואכן, עברנו לדגניה ב' להכשרה לשנת נוספת. מה הופתענו כשנוכחנו שמניותנו שוות ערך וקפצו מעלה-מעלה. נוכחנו שכל מרכזי הענפים שבקיבוץ עמדו בתור

בסידור העבודה לבקשנו, כי עד מהרה נוכחו בפוטנציאל הרב הטמון בנו בכושר ובידע בחקלאות. את טובי המדריכים והמורים העמידו עבורנו בדגניה, החל מיונה יגול (?), אחד מעורכי דבר, וגומר בקדיש לוז, יושב ראש הכנסת, ובן ארצי המשורר אמיתי, כאשר הכוונה להרביץ בנו תורת הקיבוץ. אבל לדאבונם, ללא התלבטות, החלטתנו היתה שאנו מגדירים עצמנו כגרעין מושבי. ככאלה התגייסנו לנח"ל. עברנו הכשרה במסגרת הנח"ל בכפר ויתקין. משם תרנו את הארץ שהיתה ריקה מיושבים ובחרנו את מקום מושבנו מול העיר טול כרם, על הגבול, במקום הצר ביותר במדינת ישראל. על שום זה קראנו ליישוב ניצני-עוז. מאז ועד היום אני וחברי מקיימים משקים לנו ולבנינו אחרינו, כאשר רוב הבנים החליטו שאם כבר לחיות חיי הגשמה ויצירה שבצדם ברכת הצמיחה ... הגאולה, אזי רק חיי המושב יספקו זאת.

כאן מגיעה רשימתי זאת לסופה, שלבטח יהיו הרבה שימשיכו להוסיף עליה פרקים מזהירים בתולדות המדינה והציונות המעשית. אני תקווה ששכענתי את הקורא שציונות זאת לא מילה גנאי או מילת לצון, אלא זאת הדרך שבנתה את המדינה ובנתה את עם ישראל הנוכחי. המשך גאולת ישראל יבוא רק אם נקיים את הכתוב – נעשה ונשמע.

ש: וזאת כתב?

ת: וזאת כתב בני מוצרי, מושב ניצני-עוז. בסדר?

ש: יפה מאוד. נתת לי איך אומרים את המסגרת הכללית

ת: עכשיו אתה יכול לשאול מה שאתה רוצה.

ש: אהה. עכשיו קודם כל אתה כבר מכניס את זה? אני רוצה העתק מזה. יש לך? אם אין לך אני אצלם ואני אשלה אליך. אין לי בעיה.

ת: מה שאני רוצה ... תצלם לי ...

ש: ואני אשלח לך, אין בעיה. מר מוצרי, אתה הקראת לי עכשיו מקאמה מאוד נחמדה, מחוברת יפה, והיא באמת נותנת מסגרת לשאלות שאני אשאל אותך עכשיו. אלף, ביחס להגעה שלכם. אתה הגעת באמצעות העפלה. המוסד לעליה ב' העלה אותך. מה המשפחה בסוריה עשתה, משפחת מוצרי? גרתם בחארת אל-יהוד בדמשק?

ת: אנחנו גרנו בחארת אל-יהוד. התנאים הסוציאליים כלכליים היו לא מהמשובחים שבעולם. יש לזכור שזה היה אחרי מלחמת העולם השנייה, כאשר

ש: אז היית בן כמה?

ת: הייתי אז בן 12.

ש: ב-1939 היית בן 12?

ת: לא. 1945, כשאני באתי ארצה, הייתי בגיל 12.

ש: אה, אז היית בן 12, כן.

ת: עליתי בגיל כזה ועשיתי בר-מצווה. היות ואני הייתי יתום מאבא, אז עושים את הבר-מצווה פחות שנה מאשר הגיל הרגיל.

ש: זה הנהג בדמשק?

ת: זה הנוהג בדמשק. כשמישהו יתום מאבא עושים לו שנה אחת לפני הגיל.

ש: זה מעניין. זו פעם ראשונה שאני שומע את זה.

ת: כן. אז עשו לי את זה בגיל 12 וכעבור חודש אני ברחתי ארצה עם כל הבורחים, עם כל הילדים ... שאני ציינתי את זה בכתבה שאני עכשיו הקראתי אותה.

ש: זאת אומרת היית באותה מסגרת נוער לימודים, כשאמנון ורבקה לימדו אתכם ואירגנו אתכם לבריחה
ת: אלה לא לימודים. אנחנו היינו למעשה בהדרכת נוער אחרי הלימודים. אנחנו למדנו אמרתי באליאנס,
אבל את הספורט ואת חיי החברה שלנו אנחנו קיבלנו כמובן במועדון הזה שאני קראתי לו החלוצי. וכמובן
היה לוקח אותנו בשבתות לטיולים על החרמון, ג'בל אל-שייח' אז קראו לזה. למה שייח' היות ויש
לו את הזקן הלבן, אז לכן קראו לחרמון ג'בל אל-שייח'. משם היה אומר לנו – תגיעו לשם ממול שם זה
ארץ-ישראל. כל הסיפורים שלו על הקיבוצים ועל העליות, עליה ב' ...

ש: וקיבלתם?

ת: קיבלנו, וזה נספג בדמנו.

ש: קיבלתם חינוך חלוצי ...

ת: חלוצי. מה שהשפיע עלינו עד כדי לעזוב את ההורים שלנו. אני למשל עזבתי את אמא שלי כאשר אני
הייתי בכיתה ח'.

ש: אמרת לה – אמא ...

ת: אמרתי לה – תשמעי, אני הולך לעשות שיעורים אצל החבר שלי. לקחתי איתי את התפילין שזה היה
בשבילי איזה משהו מאוד טרי, חודש. היא אומרת לי – "רוח בעדי, רוח. אללה מעאכ". זו היתה
ש: רוח בעדי? בעדי מה זה?

ת: אחריי. אומרים ... שכאילו אתה תהיה, אחרי מותי אתה תחיה. "רוח בעדי רוח, אללה מעאכ". אלוהים
איתך.

ש: היא הבינה שאתה בורח לארץ-ישראל?

ת: לא. חשבה שאני הולך לחבר שלי.

ש: לחבר שלך.

ת: נפגשנו ביחד רק אחרי עשר שנים.

ש: אהה, כן. אני מבין שהגעתם לדרדרה וירדתם. שם מישהו רשם את השמות שלכם, עשה רשימות מי
הגיע? נתת פרטים?

ת: כאשר, כמו שאני תיארתי, הגענו לדרדרה, משם אנחנו שטנו בסירות בחולה עד לחולתה. מחולתה
הלכנו ברגל נדמה לי עד איילת השחר. שם ריכזו אותנו בצריפים של מטע אשכוליות. שם למעשה לקחו
את כל הפרטים שלנו.

ש: אז כן לקחו את הפרטים, שאלו מאיזו משפחה?

ת: כן, כן.

ש: נתנו לך איזו תעודה או

ת: לי טעו בגיל. רשמו אותי בגיל 13 שאני אמרתי להם שאני כבר בר-מצווה. אבל למעשה אני הייתי בגיל 12.

ש: אני מבין שלכל הילדים זה היה ככה?

ת: כן.

ש: איזו קבוצה הייתם? קבוצה גדולה של ילדים?

ת: היינו איזה כמה מאות אנשים, כמה מאות ילדים.

ש: כמה מאות ילדים?

ת: כן.

ש: אתה זוכר את התאריך המדוייק שבו עליית?

ת: מאי 1945.

ש: כשאתה אומר – היינו מאות ילדים, אתה מתכוון שבאיילת השחר הייתם קבוצה של מאות ילדים?

ת: מאות ילדים שמשם למעשה עברנו את הגבול, את הנקודה בראש פנה, הגענו עד לקיבוץ יגור. קיבוץ

יגור זה היה למעשה ... יותר נכון. משם הלכו והעבירו אותנו, היינו כבר ברשות עליית הנוער. קיבוץ יגור

היה למעשה עליית הנוער. שם קיבלו אותנו. לא סליחה. משם הלכנו למחנה אהלים בקרית מוצקין.

ש: קרית מוצקין?

ת: מקרית מוצקין הלכנו, חלק הלכו למושב זה, חלק למושב אחר ...

ש: אבל הגעתם ליגור?

ת: כן.

ש: מה בדיוק התבצע שם ביגור? מה היה שם ביגור? כמה זמן הייתם קודם כל?

ת: שבוע ימים.

ש: שבוע ימים ביגור?

ת: כן.

ש: מה זה היה שם?

ת: אני לא זוכר. משום מה

ש: איך גריתם שם?

ת: אני גם לא זוכר. לא זוכר. זה מין קטע שאני שכחתי אותו, ביגור מה עשינו.

ש: או קיי. אולי אני אנסה להזכיר לך. ליגור הגיע אליכם אולי מנחם לוזיה או מישהו אחר?

ת: כולם הגיעו אלינו, אבל אני לא זוכר אותם טוב. הם זוכרים אותנו.

ש: אתה לא זוכר אף אחד ממי שהגיעו אליכם?

ת: לא. הייתי ילד. אז הראש שלי היה בגעגועים לאמא שלי.

ש: מאוד התגעגעת?

ת: הייתי בוכה כל הלילה – אני רוצה את אמא, אני רוצה את אמא.

ש: התחרטת?

ת: ילד. אי אפשר לבוא ולהגיד עלי שאני הייתי בוגר לציונות בגיל 12. האש שהוצתה בי ואשר הביאה אותי היא דעכה.

ש: אני מבין שביגור הייתם שבוע ימים ואין לך מושג מה התבצע שם?

ת: לא, אין לי מושג. רק אני יודע שלקחו אותנו אחר כך לקרית מוצקין למחנה אהלים. שם גרנו באהלים ומשם עבדך הילד קם, אני והבן-דוד, וברחנו. אם תשאל אותי מאיפה היה לי העוז? היה לי, כן. הבן-דוד שלי היה, אמא שלי ידעה שהוא עומד לברוח, שמה לו פה בביטנה, בפינה של המעיל

ש: תפרה לו?

ת: כן, בתוך המעיל, איזה כמה לירות שטרלינג, כי אז עבדו פה על השטרלינג. הוא הוציא, נסענו באוטובוס והגענו עד תל אביב.

ש: עד תל אביב?

ת: עד תל אביב באוטובוסים.

ש: הבנתי. שאלה מאוד חשובה – למה החלטתם שאתם בורחים?

ת: כי אנחנו לא היינו רגילים. אלף, התגעגענו להורים וחשבנו שאם נגיע לקרובים שלנו אולי הם ימצאו לנו דרך לאיחוד משפחות מחדש. כילדים.

ש: כן. איך ידעת שיש לך קרובים בתל אביב?

ת: כי אמא שלי הייתה מספרת לי שיש לי אח חורג מאבא שלי, שהוא גר בתל אביב ושמו יעקב.

ש: יעקב מוצרי?

ת: כן.

ש: והוא גר בתל אביב ממת?

ת: הוא גר איזה עשר שנים פלוס. אני חשבתי שתל אביב זה מין כפר. ככה זה היה. בדיוק כמו שהגענו לתחנה המרכזית הישנה, האיש הראשון שאני ראיתי אותו אמרתי לו – בתעארף וויין סאכן יעקב מוצרי? בערבית.

ש: שזה בעברית מה?

ת: האם אתה יודע איפה גר יעקב מוצרי. הוא אומר לי לא. אז בן-דוד שלי שאל אותו – האם אתה יודע איפה שגר בלאס? הוא אומר לו – כן, הנה, רחוב נוה שאנן.

ש: בלאס זה הקרובי משפחה שלו?

ת: כן.

ש: בלאס מה?

ת: בלאס חיים אבו-ויקטור. והגענו אליו. הוא הוביל אותי לאח שלי יעקב. המשפחה אז היו גרים בחדר וחצי, המשפחה שלי.

ש: גם הוא גר באותו מקום שם בנוה שאנן?

ת: לא, הוא גר בפלורנטין.

ש: שכונה לא רחוקה.

ת: כן. הוא הוביל אותי בחזרה לחיפה, שלח אותי

ש: הסיע אתכם?

ת: היינו אצלו שבוע ימים, הוא שמח מאוד. הוא אומר לי – תשמע, אי אפשר לחזור בחזרה ... אני אקח אותך בחזרה לסוכנות היהודית לעלית הנוער. ואז הוא לקח אותי בחזרה לחיפה לאחד שקוראים לו בזמנו שכחתי ...

ש: ארמנד?

ת: לא, שם סורי. ממרוד ...

ש: הגיע לאחר מכן לתל אביב?

ת: כן, יכול להיות. אותו הממרוד הזה

ש: אני רוצה כן, הוא הסיע אתכם? רק אותך?

ת: לא. אני הגעתי לשם לבנין ההסתדרות ברחוב החלוץ בחיפה ושם אמרו לי – למה ברחת? אתה היית מיועד להגיע לבאר טוביה. כל הנערים שלך בכל זה הגיעו לבאר טוביה, למה ברחת? אמרתי – אני הייתי אצל אה שלי. אז הלכו ושלחו אותי ספיישל עם מישהו, הגעתי עד לבאר טוביה.

ש: או.קיי, זה סיפור יפה.

ת: כן.

ש: עכשיו אני רוצה לפני זה, כמה פרטים שקשורים לפני ההגעה שלך לבאר טוביה. אתה זוכר קטע שבו,

אולי זה היה בקרית מוצקין, אתה בטוח שזה היה קרית מוצקין?

ת: או קרית מוצקין או קרית ים, יש דבר כזה?

ש: כן.

ת: או משמר הים. לא, קרייה. או משמר הים, יכול להיות.

ש: זה היה קיבוץ?

ת: זה לא קיבוץ. זה היה מין מעברה שבנו אותה על שפת הים.

ש: זה היה ממש קרוב לעכו?

ת: זה היה קרוב לים.

ש: קרוב לים. את עכו, העיר העתיקה, לא ראיתם?

ת: לא יודע איפה עכו, איפה נהריה, איפה חיפה, כלום.

ש: הבנתי. טוב, אז אם כך זה לא משמר הים.

ת: אה, בסדר.

ש: אז היית בקריות, הקימו מחנה אהלים במיוחד לילדים?

ת: נכון. ... כי אז אנחנו היינו עליה בלתי-לגאלית, מעפילים שבאו רגלית, ברגלינו. לא היו שם המעפילים של אירופה.

ש: הבנתי. זאת אומרת היו רק נערים ונערות מסוריה.

ת: נכון. מלבנון ומסוריה.

ש: מלבנון ומסוריה. מי טיפל בכם שם? ברשות מי הייתם?

ת: עליית הנוער.

ש: עליית הנוער. זאת אומרת מדריכים של עליית הנוער?

ת: אני בטוח שאם תלך היום לארכיוני עליית הנוער של אותן השנים תמצא חומר רב, בטוח.

ש: בסדר, אני אגיע.

ת: בטוח. אם תראה את עמיר תגיד לו שאתה היית אצלי ושלחתי אותך.

ש: מי?

ת: עמיר, זה המנכ"ל.

ש: המנכ"ל של עליית הנוער היום, אלי עמיר?

ת: אלי עמיר, שאני הרמתי אליהם טלפון ואני אמרתי להם שאני עומד לשלוח אליהם את הכתבה, אמרו –

שלח את זה למחלקת ההסברה של עליית הנוער. אבל מכתב קיבלתי מעמיר ישירות שהוא קרא את זה ומאוד התרשם.

ש: זה מה שקראת לי עכשיו?

ת: כן.

ש: הבנתי. אם כך הייתם באהלים בקרית חיים?

ת: לא ...

ש: קרית מוצקין, וזה לא היה קיבוץ אתה אומר לי?

ת: לא, לא.

ש: זה היה מחנה?

ת: כן, מחנה מיוחד.

ש: לנוער.

ת: לנוער, כן.

ש: יפה. אתה זוכר שם קטע שבו עושים מיון ואומרים – זה יישלח הנה, זה יישלח הנה?

ת: היה קטע שאני כבר לא הייתי בו כי אני ברחתי כמו שאמרתי לך לתל אביב.

ש: כן, אבל שמעת מהחברים?

ת: כן, שעשו מיון. עובדה ששלחו למושב תל עדשים ולמרחביה ולעין ורד ולבאר טוביה. כל אחד, כל

קבוצה הלכה למושב אחר על פי הביקוש של אותו המושב, כי אז לא יכלו לשלוח, זה לא קיבוץ. אלא כל

משפחה אימצה בן אחד.

ש: השאלה היא למה למושבים ולא לקיבוצים? למה נשלחתם למושבים?

ת: אני לא יודע. זה פרט שאני חושב שזה היה בתיאום עם עליית הנוער ואני במקרה לא יודע. אני לא

יודע. יכלו באותו פרק זמן לשלוח אותי גם לקיבוץ. אני חושב שאם הייתי הולך לקיבוץ, אז אחד מהשניים

– או שהייתי נשאר היום קיבוצניק ואני לא יודע אם היה גורלי מזהיר. אני בכלל לא רואה היום בתנועה

הקיבוצית כמשאת נפש. טוב שהגורל הסתובב ככה, גלגל המזל שלי, ששלחו אותי ללמוד במושבים ואני

נעשיתי מושבניק.

ש: הבנתי. תגיד לי, אתה זוכר אדם בשם הנס בייט?

ת: שמעתי שהוא היה אחד מהגדולים של עליית הנוער.

ש: ראית אותו שם מסתובב?

ת: לא. אני אגיד לך למה שאני, אחר כך כשאנחנו היינו גרעין מסוריה

ש: שהקים את המושב?

ת: עוד לפני שהקמנו את המושב. היינו בכפר יהושע. היינו צריכים להגדיל את עצמנו לגרעין יותר גדול. היינו נאלצים לקבל תוספת נערים לגרעין. אז באו באותה תקופה נערים מאירופה. אז אני הייתי כבר אחד מראשי הגרעין. נסעתי לכפר חיים פה מושב על יד כפר ויתקין, לראיין את אותם הנערים האלה שהיו צריכים להצטרף אלינו, ואז השם הזה אז הוא הסתובב.

ש: הבנתי. הוא היה מתאם בין

ת: הוא היה המתאם, כן. הוא בא לשכנע אותנו שאנחנו התנגדנו לקבל אותם, כי אז הייתה סטיגמה לרומנים גנבים. אז החבר'ה שלי בכפר יהושע אמרו – אנחנו מתנגדים בהחלט לקבל את הילדים האלה שהם גונבים את הסולם שמישהו נמצא עליו. אני זוכר הייתה את הבדיחה הזו. ככה שהוא בא נדמה לי עצמו, אם אני לא טועה, הוא בא ושיכנע אותנו שזה סתם ... אין לבסס עליה כל דבר שכזה.

ש: נחמד. אם כך אתה לא נמצא באותה קבוצה בעת שעשו את המיון, כי אתה היית בתל-אביב?

ת: כן. אבל מה שמעניין פה, אנקדוטה – הבן-דוד שלי שהוא בא איתי לתל אביב נשאר בתל אביב, הפך להיות פועל בנין עד עצם היום הזה ואני הגעתי למה שהגעתי.

ש: אהה. נו, נחמד. עכשיו השאלה היא כזו – אתה ברחת משם מפני שהתגעגעת הביתה?

ת: געגועים. רק.

ש: זו הסיבה היחידה?

ת: רק.

ש: התייחסו אליכם יפה?

ת: יוצא מן הכלל.

ש: מה זאת אומרת? מה היו התנאים שם?

ת: תראה, מה זה ...

ש: חיית הרי באהלים, נכון?

ת: אבל מה, היה לנו הווי שבת, לימדו אותנו שירים, לקחו אותנו לים, בסוריה לא היה לנו ים. אנחנו הופתענו לראות מה זה ים. עשינו תרגילי ספורט. ילדים. היינו בשכונות עוני, יחסית אז. היום זה שכונות עוני. פתאום מקבלים אותך ומאמצים אותך בכל הטוב וההדר. מובן מאליו שזה דבר צ'ופרי.

ש: בגדים למשל?

ת: קיבלנו בגדים מיד, בגדים חדשים שכולם בצבע חאקי על מנת שניהפך לכאילו צופים, שאם הבריטים יעלו עלינו שידעו שאנחנו לא מוברחים.

ש: אוכל למשל, מזון. איזה סוג של אוכל

ת: אה, פה הייתה לנו איזו שהיא תקלה שהאכילו אותנו דג מלוח. מרק לא מרק. זה לא אוכל סורי מסורתי שאנחנו רגילים אליו. אז רוב האוכל פה אכלנו מרגרינה. אף פעם לא מרחנו לא חמאה. אז היה לחם

ומרגרינה, עוד על זה ריבה, או שאז הייתה חמאת בוטנים. כל הדברים האלה היו זרים לנו. אבל כילדים זה לא היווה לנו מרכיב חשוב.

ש: למשל משחקים, צעצועים, ספרי לימוד, כל הדברים האלה לא היו ...

ת: כלום, כלום. אנחנו היינו ממש במעברה. ישנו כל שלושה ילדים באוהל.

ש: זה היה אוהל סירים?

ת: אוהל גדול שנתנו לנו נרות להדליק בכדי שנוכל לראות אחד את השני.

ש: היה לכם סדר יום קבוע?

ת: לא. להם היה אבל אני לא זוכר. אני זוכר שאנחנו ברחנו, שם עברה רכבת נדמה לי, עלינו על הרכבת או אוטובוס, לא זוכר. הגעתי עד חיפה ומחיפה לקחתי אוטובוס והגעתי. באמצע הנסיעה עלו שוטרים בריטיים ואמרתי לבן-דודי לא לדבר אף מילה. אמרתי לו בוא נשחק אותה שאנחנו אילמים, כי עברית לא ידענו, ערבית ידענו יכלו לתפוס אותנו. לכן שיחקנו אותה כאילמים אם היו שואלים אותנו, על מנת לא להיתפס על ידי הצבא הבריטי.

ש: ובאמת נשאלתם? או שלא פנו אליכם?

ת: לא. הם עברו וחזרו, ראו ילדים, הם בטח חיפשו אז את כוחות אצ"ל או כוחות לח"י או משהו אחר. לא שמו לב.

ש: הבנתי. באותו שלב כבר היו לך אילו שהן תעודות?

ת: שום תעודות.

ש: שום תעודות. הסוכנות לא נתנה לכם איזו תעודה סוכנותית או אתה שייך לעליית הנוער או איזושהיא תעודה?

ת: תראה, אתה צריך לזכור שהגיל הוא גיל 12. אפילו שכן, אני יכול עכשיו לזכור? מאיפה אפשר לזכור? אי אפשר לזכור.

ש: הבנתי. או קיי. אז בוא נחזור לקטע שבו אתה מגיע לחיפה ושם פוגש אותך משה ממרוד שעבד איפה? ת: בסוכנות היהודית.

ש: הוא מכון אותך?

ת: הוא שולח אותי לבאר טוביה.

ש: למה הוא? זאת אומרת, הוא היה ממונה על

ת: אני מניח, בדיעבד, היום אם אני צריך לשחזר למה הוא, אני מניח שלא בא כמתנדב, אלא הוא עבד במועצת הפועלים של חיפה כי אז מועצת הפועלים היוותה מקום מרכזי של הכוונה של כל ילדי העולים. כי זה לא כמו היום. אז ההסתדרות לקחה על עצמה חלק בהכוונה של כל העלייה. אז כל העם בישראל היה עלייה. ואז יכול להיות שהוא במסגרת עבודתו דוקא בהסתדרות, הוא קיבל על עצמו את כל הנושא של ילדי העולים שבאו מסוריה ולבנון.

ש: זאת אומרת אם אני מבין נכון ממך הוא עבד במסגרת ההסתדרות או במסגרת הסוכנות?

ת: נכון.

ש: אחת מן השתיים. באיזה משרד הוא עבד?

ת: אני יודע?

ש: אה, הבנתי. אחד משניהם.

ת: כן.

ש: הבנתי. אתה יודע על עוד חברים שלך שמשה ממרוד טיפל בהם שם בחיפה?

ת: אני לא יודע מי אבל אני מניח שכל הילדים האלה שקיבלת מאלי לוזיה, את כל הרשימה שלהם, קיבלת אותה? אז כולם אלה שהגיעו לבאר טוביה, אלה שהגיעו לכל המקומות, הם עברו דרך ממרוד.

ש: הבנתי. אתה זוכר איזה ילדים, איזו קבוצה של ילדים, מה מספר הילדים שהיו בבאר טוביה?

ת: היו איזה עשרים, עשרים וחמישה ילדים.

ש: עשרים, עשרים וחמישה ילדים?

ת: בטח ...

ש: וכל אחד מכם קיבל משפחה?

ת: כן.

ש: מה עשיתם שם?

ת: שם מיד נכנסו לכיתות לימוד. אותי שלחו לכיתה ו'. חלק מהילדים שבאו איתי, אפילו שהם היו כמעט בגילי לכיתה ה', וזה היה בדיוק ערב או יום לפני ערב שבועות. המושבניקים שלי לקחו אותי, רחצו אותי טוב-טוב, הינו מלוכלכים בצורה איומה. זרקו את הבגדים שלי, נתנו לי בגדים אחרים. מבעוד יום בטח הם הכינו את זה כי אני באתי לבית של שלוש בנות, בטח לא היו להם. הלבישו אותי, קילחו אותי, בבוקר שמו לי על הראש שלי כתר משיח עם סל, מילאו לי אותו ביצים ופירות ואני הייתי בחגיגה של ביכורים שערכו הילדים במושב באר טוביה.

ש: של איזו שנה?

ת: 1945.

ש: תשנ"ה? שבועות תשנ"ה?

ת: אותי אל תגיד לי בעברית כי אני לא זוכר בכלל תאריך עברי.

ש: אהה. מאיפה הם קיבלו המושבניקים תקציב להחזיק אותך?

ת: מעליית הנוער.

ש: זאת אומרת שילמו להם עבור

ת: בטח.

ש: למה בטח אתה אומר? מאיפה אתה יודע?

ת: מפני שכשאנחנו היינו בכנס של עליית הנוער, ראיתי שם כל מיני מכתבים שהלכו בין ועד המושב לבין עליית הנוער – קיבלנו ככה וככה נערים, נא לדאוג למשלוח לנו תלושי מזון. כי אז היה כל האוכל היה מוקצב. תלושי מזון. אני מניח, אני לא יכול להגיד לך בוודאות אם קיבלו כסף, כמה כסף קיבלו. לא יודע. אבל אני מניח שהם קיבלו איזושהיא עזרה להחזיק אותנו כי אנחנו לא היוונו כח עבודה במשקים האלה. אנחנו היינו אמנם עוזרים במשק, אבל הם טיפלו בנו והמצב הכלכלי שלהם היה לא מי יודע מה מזהיר, ועוד להוסיף על משפחתם עוד ילד אחד לפרנסתו. אני מניח שהם קיבלו משהו.

ש: ... דיברת איתי על כנס. על איזה כנס אתה מדבר?

ת: כנס שהיה לפני שנה במושב באר טוביה.

ש: במסגרת שנות החמישים?

ת: כן.

ש: שנות החמישים, שנות היובל למדינה?

ת: כן.

ש: הבנתי. הלכתם לבית הספר. איזה בית ספר זה היה?

ת: בית ספר של כל הילדים. של כל ילדי באר טוביה.

ש: זה היה בית ספר יסודי?

ת: כן.

ש: רק ילדי באר טוביה למדו בו?

ת: אולי גם כפר ורבורג על ידם, אבל זה רק באר טוביה.

ש: הבנתי.

ת: ואז, כשאני למדתי כיתה ו', ז', ח', שלוש כיתות, גמרתי. אז עמדה בעיה איפה אנחנו נלמד הלאה. יום

שבת אחד ראש הועד של הילדים היה איזה אחראי ששמו גלעד מבאר טוביה

ש: גלעד מה?

ת: גלעד, שכחתי. אחר כך עבדתי איתו יחד ... סיפור יפה. אני הייתי בתנועת המושבים רכז כל המושבים

באזור הצפון. הגעתי עד נהריה והוא היה אחראי עבור התרבות של תנועת המושבים. ישבנו חדר מול

חדר. אז הוא קרא לי ואמר לי – שמע בני, עכשיו רוב הילדים אנחנו מתכוננים לשלוח אותם למקווה

ישראל חלק, וחלק לעיינות.

ש: את הבנות.

ת: את הבנות.

ש: אה, כן, יש לי כאן שאלת ביניים – כמה בנים הייתם וכמה בנות?

ת: לא זוכר. לא זה דברים כאלה אל תשאל אותי בחיך. לא, אל תשאל אותי. אין טעם שאני אוציא ... אני

לא יודע.

ש: כן.

ת: אבל מה, אז הוא אמר לי – תשמע, היות שאנחנו רואים כך עמוד התווך. מה זאת המלה הזאת עמוד

התווך? לא שמעתי אף מילה.

ש: אבל אתה זוכר שהוא אמר לך עמוד התווך?

ת: לכן עכשיו אני יכול לבטא אותה. אתה עמוד התווך של הילדים, ישנה אפשרות לשלוח אותך לכפר

יהושע, שם אתם תקימו גרעין התיישבות או במקום זה אתה תלך עם כמה מהילדים שלנו של באר טוביה

למוד במקווה ישראל. יש בכך פוטנציאל. מה אתה בוחר? בלי היסוס אמרתי לו – אני הולך עם החברים

שלי להקים גרעין להתיישבות. עמוד התווך, ואז באמת מאז אני עמוד התווך עד עצם היום הזה ...

ש: זה נחמד. אבל לפני שאנחנו מגיעים לתפקידים או לפעילות הבאה, אני רוצה לשאול לגבי צורת החיים שם במושב. הייתם חלק מהילדים, הייתם בן מאומץ. איך הרגשתם?

ת: זה ממש בן מאומץ. אנחנו היינו ילדים לכל דבר. אנחנו אכלנו איתם, אנחנו עבדנו עם המושבניק. הלך לקצור ירק לפרות הלכתי יצאתי איתו. הבת שלו שמה אותי על הברכיים שלה ולימדה אותי לחלוב את הפרות. ביד אז היינו חולבים. אני למדתי לחלוב עד כדי כך, שהמושבניקים שלי יצאו לבית הבראה אני החלפתי את עבודת הפרות לבד.

ש: ... פרות לבד?

ת: לבד. אני זוכר שכך, ואז היה לי פה שרירים. אחר כך ... חלבתי עשר פרות. אז את היסוד שלי, שם רציתי ממש ללמוד. הייתי מאוד תאב ללמוד חקלאות ואהבתי את זה. היו קוצרים את האוכל בחרמש ומביאים אותו על העגלה, את האספסת ואת התלתן. היינו קוצרים פולים ו... לפרות. אז זו היתה תקופה שהתפוזים אי אפשר היה לייצא אותם. היינו מביאים מהפרדס את התפוזים, חותכים כל תפוז לשניים ומאכילים בזה את הפרות כי כל הפרי הזה עמד להירקב ואם לא יזרקו אותו. אז הייתי חלק אינטגרלי של עבודת המשק.

ש: היית כמו הבן שלך?

ת: ממש לכל דבר.

ש: גם האחרים היו כאלה?

ת: כולם כולם.

ש: אם כך הייתם קבוצה של עשרים, עשרים וחמישה בנים ובנות. אתם קיימתם ביניכם מפגשים?
ת: האמת לא. האמת ששם כל כיתה וכיתה קיימה עם עצמה את המפגשים. אני הייתי חלק מהכיתה שלי. עד עצם היום הזה כשיש אצלנו אילו שהם אירועים בבאר טוביה מזמינים אותי לכיתה שלי.

ש: בכל אופן אתה אמרת קודם שהיה אדם אחד ששמו? שהיה הרכז שלכם?

ת: גלעד.

ש: שהיה מרכז אתכם? הוא לא היה עורך ביניכם מפגשים?

ת: לא. הוא דאג לנו לצרכים שלנו. הוא דאג אם להחליף לילד את המשפחה שלו ממקום למקום במידה ואותה משפחה לא יכלה או אותו הילד לא יכל להסתגל. אבל במובן תרבותי חברתי, אנחנו ניספגנו בקרב הילדים של כל כיתה וכיתה.

ש: אז אם כך כביכול התערית במסגרת הכיתה שלך כאילו אתה בן מושב רגיל?

ת: תקרא את הכתבה לאט לאט ותראה שזהו זה היה הדבר. ממש נהפכנו לצברים לכל דבר.

ש: היו ביקורים של אנשים אצלכם?

ת: זאת שאלה יפה. היו ביקורים של חלק מההורים שלנו, של הילדים האלה. היה לי חבר טוב בשם קמחג'י, היה לי חבר טוב מאוד, והוא

ש: מי זה קמחג'י?

ת: קמחג'י, אחד שמו

ש: ממשפחת משה ...

ת: כן, מהמשפחה שלו. היה טוב ... הוא היה חבר שלי.

ש: הוא גר היום בחיפה ...

ת: לא, שמע, שמע. הילד הזה באו אליו ההורים שלו מסוריה. איך הגיעו אז? אי אפשר היה להגיע. הם היו סוחרים מאוד אמידים ... את הילד הזה בחזרה לסוריה. הוא סיפר לי את זה. הוא אמר לי – אל תגלה לאף אחד. יום אחד בהיר מחפשים את הילד הזה, הילד איננו. ההורים חטפו אותו, ממש חטפו אותו. שהמושביניק שלי שאל אותי ותיחקר אותי, אמרתי לו – יצחק, אני למדתי לעמוד בהבטחתי. הוא אמר לי לא לגלות לאף אחד. אז הוא אומר לי, ואז באמת היה אדם מאוד יקר, אומר לי – במקרה כזה, כשאתה יודע שעומדים לעקור עץ מהאדמה שלו ולהחזיר אותו לארץ גלות, אתה הצטרכת להפר את ההבטחה שלך ולגלות לבנו.

ש: דרך אגב, מה שמור?

ת: קמחג'י.

ש: לא, לא, של הזה

ת: בן-צדק.

ש: בן-צדק מה?

ת: יצחק. הלך לעולמו.

ש: הלך לעולמו?

ת: מזמן. אם אני כבר בגיל ששים ושבע ... איזה שבע.

ש: כן. אז היו הרבה כאלה שברחו או שההורים שלהם באו לקחת אותם?

ת: לא, לא. זאת משפחה אחת, אני זוכר אותה. משפחה שניה, לא, היו כאלה שבאו ולקחו אותם, כן. היו כאלה שכן ברחו לכיוון תל-אביב. לא ברחו, אלא באו ההורים ואמרו להם בואו. היו, היו.

ש: היו כאלה?

ת: כן.

ש: אתה יכול להגדיר את זה אולי באחוזים, כמה ...

ת: זה ענין של משהו שולי.

ש: משהו שולי?

ת: כן.

ש: כמה הורים באו לקחת את הילדים שלהם?

ת: כמעט כלום. אחד שניים.

ש: אחד שניים?

ת: כן.

ש: וכמה ילדים פחות או יותר ברחו לתל-אביב לקרובים?

ת: גם כן.

ש: משהו בסדר הגודל הזה?

ת: כן.

ש: הבנתי. עכשיו, אתה מספר לי שהייתם שם בחברות בכיתה, לפי כיתות. כמה זמן היית שם?

ת: שנתיים וחצי, שלוש.

ש: וכשהגעתם לשם קיבלתם איזה שהוא מה שנקרא אולפן לדבר עברית או

ת: לא. אני דיברתי עם המושבניק שלי בערבית.

ש: אה, הוא ידע ערבית?

ת: הוא ידע פה ושם. לכן אני אמרתי גם ... התחילו לדבר ביניהם באידיש. התחלתי אני להגיד להם

במקום כן, "יו-יו, וו-וו" וכל זה, עד שהבינו שעומדים להדריך אותי להיות בן גולה במקום להיות

ש: כן, במקום לדבר עברית.

ת: במקום לדבר עברית. ... למעשה אני לא ידעתי אף ... חוץ מהתפילה שאני ידעתי לקרוא ולכתוב.

ש: וככה זה גם ביחס ל

ת: כולם, כולם.

ש: אז היית שם שנתיים וחצי. למה שנתיים וחצי רק?

ת: גמרנו את כיתה ח'.

ש: זאת אומרת מראש ידעתם שאתם גומרים את כיתה ח'?

ת: אנחנו לא ידענו אבל המוסדות ידעו שצריכים לשים אותנו במושב הזה עד גמר כיתה ח', עד בית ספר

עממי.

ש: ואתה אישית חשבת שתחיייה שם אולי לעולמי עד?

ת: אני לא ידעתי כלום. אני הייתי כמו עלה נידף ברוח.

ש: לא היה לך קשר עם ההורים?

ת: לא.

ש: עם האמא?

ת: במכתבים כן.

ש: במכתבים?

ת: ... אז הלכו, כן. אז היו עושים ...

ש: אז האמא ידעה שאתה חי וקיים ...

ת: כן, גם באו המבריחים ואמרו לה, שיש לך ד"ש מהבן שלך בארץ-ישראל.

ש: הבנתי. אז אם כך הייתם שם עד כיתה ח'. ומה קורה בסוף כיתה ח'? בא אליך גילת ואומר לך שיש

שתי אפשרויות, נכון? אני מבין שאת האפשרויות האלה הוא הציע לכל הילדים שהיו שם.

ת: אני לא יודע, אבל הוא, את כל הילדים שילחו אותם מכפר יהושע. לא שאל אותם. שאל רק את אותם

הילדים האלה אשר היה בכוחם גם ללמוד במקווה ישראל. הוא לא רצה להפסיד אצלי את היכולת

להמשיך ללמוד בבית ספר תיכון חקלאי. לכן נתן את השיקול לי שאני אחליט.

ש: זאת אומרת היו כמה כאלה שהוא חשב שמתאימים מבחינה השכלתית?

ת: כן. יותר גם להמשיך את הלימודים, אחד מהם זה אני

ש: ואז היית אמור להיות גם כן במסגרת עלית הנוער שם?

ת: כן. במקווה ישראל.

ש: כמה ילדים נשלחו בסופו של דבר למקווה ישראל?

ת: ... אני באמת לא שמתי לב, אבל נדמה לי שהיו אחד או שניים, שאחד מהם המשיך את הדרך שלו לקיבוץ ומהקיבוץ עבר למושב אמונים, וממושב אמונים, אתה יכול לראיין אותו, עזב את המושב לפני

חצי שנה. הוא היום גר באשדוד. הוא חבר, אתה יכול

ש: מיהו? מי זה?

ת: נתן סלומון.

ש: הוא דמשקאי במקורו?

ת: דמשקאי כן.

ש: אתה אומר שעד לפני חצי שנה כל החיים היה במושב אמונים.

ת: ... כן, כן. הוא איבד אשה והתחתן עם אשה אחרת ...

ש: אבל הוא היה מושבניק, זה מה ש...

ת: ... הוא היה בין המצליחים בגידול פרחים. הורדים שלו באירופה היה להם שם בישראל.

ש: כן, מה?

ת: מה זה? נתן סלומון?

ש: הבנתי.

ת: אתה תלך אליו, אתה תהנה. אתה תשב אצלו חצי יום והוא לא יפסיק לדבר. הוא מומחה בדיבורים.

ש: איפה הוא גר היום?

ת: בוא אני אתן לך את הטלפון

ש: תודה.

ת: הוא יספר לך את כל הסיפור הזה בצורה יותר מתובלת. ממש יחזור על כל הסיפור שלי.

ש: זאת אומרת מה שקשור

ת: אבל הוא במקום באר טוביה הלך לתל עדשים.

ש: אה, הוא היה בתל עדשים?

ת: ומשם שלחו אותו למקווה ישראל.

ש: אה, הבנתי. אבל אני בשלב הזה שאלתי על החבר'ה שהיו בבאר טוביה

ת: אני לא זוכר. איתי והלכו למקווה ישראל, אני לא זוכר.

ש: הבנתי. בסדר. אז אם כך אתם רובם או כולכם, תיכף תגיד לי, מגיעים ל-?

ת: כפר יהושע.

ש: כפר יהושע. שתי שאלות כאן – אלף, כמה הגעתם באמת לכפר יהושע? בית – למה? מה פתאום? מה

יש בכפר יהושע?

ת: הם התכוונו, אז היו מכינים גרעיני התיישבות. לפני שאנשים היו הולכים להתיישבות היו מכינים אותם

לקראת העליה על הקרקע.

ש: אנחנו מדברים בעצם ... כבר 1947, נכון?

ת: זה היה עם הכרזת המדינה. המדינה הוכרזה באיזו שנה?

ש: במאי '48.

ת: אז בערך באותה שנה. בתחילת '48.

ש: זאת אומרת אנחנו באמצע מלחמת העצמאות?

ת: לא באמצע. אנחנו בהתחלה. עוד לא התחילה המלחמה כי הכרזת המדינה אנחנו היינו בכפר יהושע. ההכרזה שהכריזו על המדינה זה היה במוצאי שבת אנחנו היינו בכפר יהושע ושמענו ושרנו והיה לנו קצת

...

ש: אז זה היה אמצע מלחמת העצמאות?

ת: כן.

ש: אבל השאלה שלי היא אלף – כמה הגעתם לשם? בית – מה היה שם דוקא שלא היה בבאר טוביה?

ת: ...

ש: אם כך אתם מגיעים לכפר יהושע. אמרת לי מפני שזה היה לדעתך אולי מושב עובדים יותר מבוסס מבאר טוביה, נכון? היו להם שטחים יותר גדולים, היה להם אמרת זוג בהמות
ת: לכל אחד.

ש: לכל אחד. כך שבעצם הגעתם לשם במטרה

ת: שנהיה חקלאים יותר מאומנים ונכין את עצמנו לקראת עליה על הקרקע.

ש: זאת היתה מין הכשרה כביכול?

ת: כן.

ש: שם הייתם עדין במסגרת עלית הנוער?

ת: כן.

ש: עלית הנוער מימנה אתכם גם שם?

ת: אני לא יודע. אל תשאל אותי. שאלות כאלה, פעם שאני אלך

ש: בכנס התברר לך שבבאר טוביה כן מימנו אתכם.

ת: לא, שם רק ביקשו תלושי מזון.

ש: עברכתם?

ת: כן.

ש: מי סיפק את תלושי המזון?

ת: הסוכנות היהודית.

ש: הסוכנות היהודית. הבנתי.

ת: עליית הנוער.

ש: אני רוצה שנייה לחזור לבאר טוביה כי מעניין אותי. עלתה לי במוח שאלה, מה למדתם שם בעצם

במסגרת היסודי? מה למדתם?

ת: למדנו בספרות את ביאליק, את טשרניחובסקי, את שלום עליכם, את העברית עם כל הדקדודים שלה. למדנו את ההיסטוריה של העולם. למדנו, אנגלית לא הסכמתי ללמוד, כפי שאני אמרתי לך. חשבון, תנ"ך. למשל אני היום יודע כמעט את רוב משלי בעל פה רק משם. זהו, זה ... לימודים עממיים.

ש: רגילים.

ת: רגילים.

ש: כפי שכל ילד עברי למד

ת: ממש לכל דבר.

ש: הבנתי. אז או.קיי., בוא נחזור חזרה לכפר יהושע. כפר יהושע אתה אומר בעצם המושבניקים רצו אתכם יותר ככה עבודה?

ת: בדיוק כך.

ש: שילמו לכם?

ת: אף גרוש.

ש: חיית אצל מושבניק, כמו בבאר טוביה?

ת: כן.

ש: אצל איזו משפחה חיית אתה?

ת: בן-נר.

ש: בן-נר מי?

ת: הוא הלך לעולמו, אבל הבן שלו עכשיו ממשיך את המשק, שמו אבנר בן-נר.

ש: אז חיית שם כמו בן מאומץ?

ת: אני ואבנר גדלנו ביחד. הוא גדול ממני בשנה.

ש: זאת אומרת היית בן משפחה?

ת: ממש. הוא היה בכיתה נניח, הוא היה בבית ספר עממי, אבל מה שהבדיל באמת, אם בבאר טוביה למדנו בבית ספר עם כל הילדים, בכפר יהושע כבר למדנו אחרי הצהריים בשתי כיתות, מתקדמים ופחות מתקדמים.

ש: כשאתה אומר אנחנו למי אתה מתכוון?

ת: לילדים האלה

ש: לסורים?

ת: לסורים האלה.

ש: זאת אומרת הייתם שתי כיתות. מה היה גודל של כל כיתה?

ת: עשרים, עשרים וחמישה איש. אבל מה, הצטרפו לגרעין הזה גם עולי יוון.

ש: או.קיי, תיכף אנחנו נדבר על ההצטרפות של הגרעינים האחרים, אבל עכשיו אני רוצה שתתיחס רק לעולי סוריה ולבנון, אם היו לבנונים. היו לבנונים?

ת: לא, בעיקר סוריה.

ש: לא היו. הייתם אתה אומר בשתי כיתות נפרדות – מתקדמים ופחות מתקדמים. כמה היו בכל קבוצה?

הייתם כיתה גדולה של עשרים תלמידים או ההיפך?

ת: מעשרים ומעלה.

ש: עשרים ומעלה? זאת אומרת לא הגעתם רק מבאר טוביה. הגעתם מכל מיני מושבים אחרים.

ת: אם תקרא את הכתבה, אמרתי לך, הגענו מאיזה שבעה, שמונה מושבים.

ש: שבעה שמונה מושבים. ועשו מכם שתי כיתות בנות עשרים בערך תלמידים. וכל הילדים האלה, כל ה,

הייתם חמישים ילדים

ת: היינו מיועדים להיות גרעין התיישבותי עליה לקרקע.

ש: הכשרה מה שנקרא?

ת: הכשרה.

ש: אתם עבדתם במשקים של החקלאים ולמדתם במסגרת נפרדת מילדי המושב אחר הצהריים.

ת: נכון.

ש: כל יום?

ת: כל יום.

ש: כל יום עבדתם ולמדתם?

ת: נכון ובתקופת המלחמה היינו עושים שוחות.

ש: הייתם חופרים שוחות גם. אני קודם שאלתי אותך אבל אתה אמרת שרק את הענין של המזון עליית

הנוער העבירה למושבניקים? פנקסי מזון?

ת: כן.

ש: בגדים אם היית צריך לקנות מאיפה היית מקבל?

ת: המושבניקית הייתה קונה לנו.

ש: הייתה קונה לכם כמו שהייתה קונה לבן שלה?

ת: בדיוק.

ש: היה לך חוסר בבגדים?

ת: לא.

ש: נעליים, בגדים, היו לך

ת: ... כן.

ש: שום דבר לא ...

ת: אני לא הרגשתי שום חוסר.

ש: יפה. עכשיו, כל הילדים האלה שהגיעו היו כולם סורים, נכון? בנים ובנות גם כן?

ת: כן.

ש: פה אולי אתה זוכר איך הייתה החלוקה בין בנים לבנות מהגרעין?

ת: כמעט חצי-חצי.

ש: חצי-חצי בערך. אתה מציין בכתבה את כל המושבים מהם הגיעו לכפר יהושע?

ת: כן.

ש: ציינת את כל המושבים, בסדר. אז אתם שם נמצאים בהכשרה תקופה של כמה זמן?

ת: בערך שנתיים פלוס.

ש: שנתיים פלוס? אז אנחנו מגיעים ל-49'.

ת: בטח.

ש: משך כל התקופה הזו כולם נשארו שם או שהיו כמו בבאר טוביה בריחות

ת: היו בריחות פה ושם אבל כל מי ששלחו אותו לשם נשאר שם.

ש: זאת היתה קבוצה די מגובשת שידעה חקלאות, אתה ידעת חקלאות.

ת: מה זה? שם למדנו את עיקר החקלאות. שם למדנו, למעשה כפר יהושע נחשב לאחד מהמושבים עד

עצם היום הזה. לחממה אשר כל עקרונות העזרה ההדדית, העבודה העצמית, השיווק המאורגן, היו

נמצאים רק בכפר יהושע. כשאנחנו באנו לניצני עוז קוינו להיות מין כפר יהושע ולא הצלחנו.

ש: עכשיו אתה מדבר איתי כמו מנהיג מושבניקים.

ת: אדוני, אני עבדתי בתנועת המושבים ... איזה עשרים שנה, שלושים שנה.

ש: או.קיי, אז אתם בכפר יהושע, אתה שם עד 49'. מה קורה בסוף התקופה, סוף תקופת ההכשרה?

ת: סוף תקופת ההכשרה אני הייתי בין המובילים ורצו שאנחנו נתכונן לקראת גיוסנו לצה"ל. זה היה כבר

אחרי המלחמה, כי את המלחמה אנחנו עברנו אותה בכפר יהושע. אז אנחנו התנגדנו ואנחנו אמרנו שבתור

גרעין התיישבותי רוצים לטעום מה שנקרא קיבוץ, על מנת שלא נלך מחר לגרעין התיישבותי מושבי

ונגיד, ואז הקיבוץ היה בשיא הפריחה הייתי אומר הרעיונית. הקיבוץ שלו זה היה אפילו לפני הפילוג או

אחרי הפילוג, לא זוכר, שחל בתנועה הקיבוצית, כאשר הויכוח היה על אופן הקליטה או אופן ההזדהות

הפוליטית הרעיונית.

ש: הזדהות עם ברית המועצות?

ת: ברית המועצות או בכלל, כל נושא של ניתוח חיי החברה התמקם בתוך התנועה הקיבוצית. אז אנחנו

אמרנו נהיה במושב ונגיד שחבל שלא הלכנו לקיבוץ. אנחנו כל יום בחיינו נאכל את עצמנו. הבה נכיר.

ש: או.קיי, זה איך אומרים, מחשבה

ת: יפה.

ש: יפה. אבל השאלה היא, כשאתה אומר אנחנו, מה זאת אומרת אנחנו? מי זה אנחנו? כל החמישים?

ת: לא. אני מסביר לך, אני הייתי בין המובילים וזה היה רעיון שלי עם שניים-שלושה חברים שהיו בועד

בגרעין.

ש: או.קיי, אז היה ועד גרעין?

ת: בטח.

ש: מי אלה היו האנשים? מוצרי בנימין

ת: מוצרי בנימין ועוד אחד בשם חמצני בנימין שעדיין אתה יכול, הוא נמצא בבת ים נדמה לי, עובד ...

הוא רואה חשבון היום. היה אחד שהלך לעולמו מהנקלטים הרומנים, דב פרנקל, גם כן הלך לעולמו.

ש: אה, רומני במוצאו.

ת: היה עוד אחד רביעי שבמקרה אתמול ראינו אותו בחתונה של המפגש, נמצא היום במושב, אביגדור יוסף-לוי שמו, מעולי יוון.

ש: מהגרעין היווני?

ת: ביחד ... זה כבר גרעין אחד. כבר אי אפשר לבוא ולהגיד – סורי, יוני ורומני.

ש: זאת אומרת שאתם אומרים שאתם רוצים גם להכיר קיבוץ, חיי קיבוץ. למי אתם אומרים את זה?

ת: לעליית הנוער. היו לנו שתי חברות מכפר יהושע שלמעשה היו המדריכות שלנו והן למעשה היו לנו את כל הלקט, הליכוד שלנו. הן לימדו אותנו את זה בשיחת חברים, אם זה בהחלטות, אם זה בכל. ראינו כמובן את הדברים ...

ש: מי אלה היו החברות האלה?

ת: אחת בשם אסתר נמס, היא היום נמצאת בחיפה. אומרים שהבת שלה צוריאל, שמופיעה בטלוויזיה.

ש: שרי צוריאל?

ת: זאת הבת של אסתר נמס. שרי צוריאל.

ש: מה מוצאה?

ת: היא בת המקום.

ש: מכפר יהושע?

ת: כן.

ש: והשניה מי זו היתה?

ת: אחת בשם, הלכה לעולמה, היתה אחר כך דוקטור לארכיאולוגיה, תמר יזרעאלי, התחתנה עם מישהו.

ש: זה שם הנישואים שלה, יזרעאלי?

ת: זה לפני שהיא התחתנה. דוקטור תמר יזרעאלי. והיתה לנו עוד אחת, לא חשוב.

ש: המדריכות האלה, המרכזות האלה היו גם המורות שלכם אחר הצהריים?

ת: לא, לא.

ש: היו לכם מורים אחרים?

ת: כן, ודאי.

ש: מה שם למדתם?

ת: שם למדנו כעין בית ספר תיכון. שם נתנו לנו להבין שאנחנו לומדים לא למען התעודה, כי כל מי שחיפש תעודה הוא חיפש כאילו, זה היה פויה. זה לא, אתה לא הולך ללמוד בשביל לקבל תעודה, זה רק בשביל הבורגנים. אז שם למדנו את כל אותם הלימודים שלומדים בבית ספר תיכון. למדנו לא על מנת לקבל תעודה. למדנו את המשך הספרות והמשך התנ"ך, חשבונאות וזהו, מה שאני זוכר.

ש: חשבונאות זה חשבון מה שנקרא?

ת: בטח.

ש: לא היתה אף פעם אפשרות שתלמדו אולי בבית ספר חקלאי בנהלל?

ת: לא.

ש: לא דרשתם את זה? לא ביקשתם?

ת: לא.

ש: זאת אומרת לכם כתלמידים

ת: זה ענה לנו.

ש: זה ענה לדרישות שלכם. אתם לא דרשתם יותר?

ת: לא.

ש: אתם לא ביקשתם שם לימודים חקלאיים? ללמוד למשל גידולי שדה?

ת: לימדו אותנו. כמסגרת הזה, כל אותם האגרונומים שהיו במקווה ישראל היו באים לכפר יהושע במשך חודש ימים פעם בשנה והיו מעבירים לכל החברים כולל אותנו הכשרה חקלאית מטעם בית הספר מקווה ישראל.

ש: נחשבתם איך אומרים לחקלאים

ת: לכל דבר.

ש: לכל דבר. ככה התייחסו אליכם?

ת: בטח.

ש: הבנתי. לא היו עימותים קצת עם המושבניקים ביחס לאיכות העבודה שלכם או לשעות העבודה?

ת: תראה, זה הכל אישי היה. יכול להיות שמישהו מצא עצמו מדוכא או מנוצל. היו לנו איזה חברה או שתיים מהמושבניקיות

ש: אלה שסיפרת עליהן קודם?

ת: לא, אחרות. או אלה. ואלה פנו לוועדת הקליטה של המושב וביקשו העברה. הן דאגו להעביר את הילדים למשפחות אחרות.

ש: במושב עצמו?

ת: במושב עצמו.

ש: היו מקרים כאלה?

ת: כן.

ש: הרבה?

ת: לא. שניים, שלושה אני מכיר.

ש: או קיי, אז אנחנו מגיעים לשלב שבו אתם מחליטים, דורשים מעליית הנוער ללכת ללמוד מה זה קיבוץ הלכה למעשה. מה קורה אתכם הלאה?

ת: הלכו ושלחו אותנו לקיבוץ דגניה ב'.

ש: את כל החמישים הסורים ביחד

ת: לא הסורים, ביחד עם הקליטה שקלטנו אותם מרומניה, אמרתי לך ...

ש: אה, יוון, הבנתי. אבל אני מתייחס, כמה הייתם סורים שם?

ת: היינו הרוב?

ש: זאת אומרת?

ת: היינו איזה גרעין של שלושים. נערים ונערות מסוריה.

ש: שלושים מכפר יהושע באותה תקופה?

ת: כן.

ש: אז את כולכם כחמישים איש

ת: הלכנו לדגניה ב'.

ש: כמו מה?

ת: כגרעין.

ש: כחברת נוער חדשה?

ת: חברת נוער חדשה לכל דבר.

ש: או כגרעין הכשרה?

ת: גרעין הכשרה. איך שתקרא לו, זה

ש: הייתם כבר בני שמונה עשרה בערך.

ת: ... שמונה עשרה, כן, היינו כבר בגיל צבא. משם אנחנו התגייסנו לנח"ל.

ש: מה עשיתם בקיבוץ? קודם כל איזו דגניה?

ת: ב'.

ש: איפה חייתם שם? מה קורה אתכם שם?

ת: שם אותו הדבר כמו שהיה לנו בכפר יהושע. בבוקר עבדנו ואחרי הצהריים למדנו.

ש: אבל שם אני מבין לא חייתם בבתים של אנשים מהקיבוץ?

ת: לא, שם היינו כבר, כל שלושה חברים חיינו, היו איזה כמה צריפים ששם ליכדו אותם בשביל החברה הזו, קראו לנו חברת כפר יהושע.

ש: אה, ככה קראו לכם, חברת כפר יהושע?

ת: כן. היינו מאוד מבוקשים על ידי סדרני העבודה כי אנחנו היינו ... כוח עבודה. מי לא רצה אותנו? היו עומדים בתור לחטוף אותנו. עבדנו עד הצהריים, באנו לאכול ארוחת צהריים ואחרי הצהריים, אחרי המנוחה היינו הולכים ללמוד כל מיני לימודים, עוד פעם, המשך הלימודים התיכוניים. תנ"ך, היסטוריה, ספרות, עברית לכל דבר, על הנעשה בארץ, הכל. טובי המרצים היו לנו מהמשק. רצו מאוד לשכנע אותנו לחיי קיבוץ ולא הצליחו.

ש: לא הצליחו. עוד נגיע לזה, עוד רגע, אבל עכשיו אני בשלב שבו אתם במשק. הייתם מסגרת אחת. הבנים והבנות חייתם פחות או יותר באותו איזור באותו מקום. מי מימן אתכם מבחינת מזון, לבוש וכל היתר?

ת: אותי אתה לא יכול לשאול. זה בדיוק כמו שאתה שואל היום את הבן שלך בגיל עשר או בגיל אחת עשרה איך בית הספר שלך ממומן, על ידי המועצה האזורית או על ידי העירייה או על ידי משרד החינוך? הוא יגיד לך – מה אני יודע? אני הלכתי ללמוד.

ש: אבל היית בן שמונה עשרה.

ת: אבל לא התעניינו, כי אותנו לא מעניין.

ש: איפה אכלתם למשל?

ת: בחדר האוכל.

ש: של הקיבוץ?

ת: בטח.

ש: אם היית צריך בגדים להחלפה, מאיפה היה לכם?

ת: היתה לנו אם-בית מטעם הקיבוץ שהיא דאגה לנו.

ש: הנה, הלכנו עוד צעד. היתה לכם אם-בית שדאגה לכל מחסורכם?

ת: לכל מחסורנו.

ש: תגיד לי בבקשה, גם כשהיית בבאר טוביה וגם כשהיית בקיבוץ, בדגניה ב', הגיעו אליכם אנשי קליטה

סורים כמו כהן אליהו אולי מחולתה, מנחם לוזיה מאפיקים?

ת: אף פעם.

ש: אף אחד לא התעניין בכם?

ת: לא. למען ההיסטוריה אני אגיד שמעולם לא שמענו. אני יותר מאוחר הכרתי את מנחם ונעשיתי חבר

שלו טוב כאשר אח שלי ז"ל באשדות יעקב הוא נהרג

ש: מה השם שלו?

ת: חיים מוצרי.

ש: מכיר את השם.

ת: שעלו על

ש: מוקש.

ת: מוקש ונהרגו ארבעה חברים. הוא והבן של חלאק, שפרה ולרנר ועוד אחד ואז אני הייתי בא לבקר

אצל אחי באשדות והכרנו את מנחם לוזיה. אז מנחם לוזיה התחבר איתו עד יום מותו. אני הייתי בהלוויה

שלו והם עשו

ש: כן. אז אתה אומר שהם לא באו לבקר?

ת: לא.

ש: אז מי כן. מהמוסדות, מי כן בא לבקר אתכם, להתעניין אם הכל בסדר, אם מתייחסים אליכם יפה? מי

כן היה?

ת: האמת אנחנו לא נזקקנו עד כדי כך. היו לנו המדריכים שלנו. אלה הורידו את הבעיות שלנו לועד

המקומי שהיה בכפר יהושע וכן"ל בדגניה. המזכירות של דגניה היא היתה בקשר אז עם עלית הנוער.

ש: הבנתי. הורים של

ת: בכלל הם נותקו מאיתנו. אנחנו בכלל היינו ילדים כאילו בלי הורים.

ש: לא נסעתם לבקר את ההורים?

ת: כן, בחופש היינו נוסעים. למי שהיו לו הורים היה נוסע להורים, ולי למשל לא היו לי הורים אז הייתי

נוסע אני יודע, לאח שלי הייתי נוסע.

ש: אח שלך שחי פה בתל אביב?

ת: כן, בתל אביב. אחר כך באו אח ואחות וגרו גם כן בתל אביב והייתי נוסע אליהם כמובן. הקשר עם ההורים היה קשר זר. אנחנו ראינו בהם כנטע זר. אלה שחיים בעיר או אלה שחיים בשכונת התקווה או בשכונת עזרא זו היתה מסכנות. אנחנו כבר די התבגרנו ודי הלעיטו אותנו בציונות, בהתיישבות, בכדי שנתעלה - אם זה נכון או לא נכון כבר ההיסטוריה תוכל לשפוט - מעל אותם האחים שלנו שחיים בעיר בתנאים לא-תנאים. ככה שבאנו רק למען להתאורר פעם בשנה לאיזה שבוע ימים והיינו חוזרים חזרה. זה מי שנשארו. היו כאלה ש, אוזן אהרון עזב אותנו ונחז. היו כאלה

ש: אוזן אהרון, זה שיצא לחקלאות?

ת: לא, מישהו אחר. אוזן.

ש: אוזן הוא דמשקאי?

ת: כן. הם עזבו אותנו. חלק עזבו וחלק נשארו. אי אפשר להגיד שכל המורכבות של הקבוצה נשארה בשלמותה. לא. היו נפלים.

ש: וכל אותה תקופה הקבוצה הסורית לא היתה מה שנקראת תת-קבוצה לשאר? לא קיימתם ביניכם למשל מאכלים סורים שאירגנתם לעצמכם?

ת: אף פעם.

ש: כולם ביחד. לא התגעגעתם למסורת הסורית?

ת: אף פעם.

ש: ניתוק מוחלט?

ת: מוחלט.

ש: לא דיברתם בערבית?

ת: אף פעם לא. אני? כשאמא שלי באה אחרי עשר שנים לא יכולתי לדבר איתה.

ש: כי?

ת: כי לא ידעתי ערבית. לא ידעתי. יא-אללה, איך הייתי מדבר איתה? הייתי שואל את גיסתי ... אומרים. לא ידעתי. היא גם לא הכירה אותי. אני זוכר יום אחד שאמרו לי שאמא שלך הגיעה, אני באתי אליה, בשכונת עזרא אח שלי גר. אני בא אני רואה שאמא שלי יושבת ומקלפת שום נדמה לי או שעועית. גיסתי היתה במקלחת. אני בא ואומר בליבי שאני רוצה ... עשר שנים שאתה לא ... את האמא שלך. אני ... לה שלום. אומרת לי "שלום. אוקעוד, תפאדל". אני יושב

ש: זאת אומרת שב, שב.

ת: שב, תפאדל. אני יושב מולה, היא יושבת היתה על איזה מין שרפרף ומקלפת. אני יושב, הייתי אז עם משקפי שמש. אומרת לה: "עליזה, ג'אנא זואר", בא לנו אורח, מהרי מהרי. היי אמא, היתה אומרת לה, היי אמא. אני יושב ומתסכל עליה ... לא הכירה אותי. מתי הכירה אותי, כשיצאה עליזה. "בני, יאללה בְּנִי".

ש: רק אז היא זיהתה שאתה

ת: רק ... שאני הבן שלה. עליזה אמרה עלי בני והיא הבינה שאני אני. קראו לי

ש: זאת אומרת הגיסה שלך הכירה אותך.

ת: היא הכירה. הרי אני הייתי ...

ש: האמא לא הכירה אותך.

ת: לא הכירה אותי.

ש: נשמע מעניין. אז אנחנו חוזרים לדגניה ב'. אתם נמצאים שם במסגרת. כמה זמן?

ת: שנה.

ש: שנה. זה הוסכם מראש אתם תהיו שנה?

ת: שנה, ואחר כך התגייסנו. יתכן שזה הוסכם מראש בלי ידיעתנו. זו היתה ... הכשרה, כאשר

ש: אתה היית המוביל שם, היית המנהיג של הקבוצה פחות או יותר.

ת: אז כאשר אמרו לנו שאתם תהיו שם שנה ואחר כך תתגייסו, אז עמדה בפנינו הבעיה – בתום השנה

לאן ללכת? יש לך קיבוץ ויש לך מושב. אז אני זוכר את עצמי כמו שהיום, היית אז בגיל 18. לא יודע אם

זה ממזרות לקרוא לזה או אם זאת חוכמת חיים. לקחתי איתי את יוסף לוי

ש: גם כן דמשקאי?

ת: יווני.

ש: אה, יווני, כן. ממושב אביגדור?

ת: אביגדור. חבצלת אומרת שהיא היתה אבל אני לא זוכר שהיא היתה.

ש: מי?

ת: חבצלת שלא. אתה יכול לראיין אותה אם

ש: היא סורית?

ת: סורית.

ש: חבצלת מה?

ת: שלא. התחתנה עם אשכנזי ובעלה ...

ש: מה היה השם הקודם שלה?

ת: דה-פיצ'וטו. אז היינו איזה שלושה חבר'ה ופירסמנו בלוח המודעות מודעה.

ש: לוח המודעות של הקבוצה?

ת: של הקבוצה. אני וחמצני ודב פרנקל ויוסף לוי. אנחנו מכריזים על עצמנו כגרעין מושבי. אנחנו. מי

שמוכן להצטרף אלינו בבקשה לבוא אלינו לעליית הגג של הרפת. היתה שם הרפת, זה לא היה כמו

שהיום. למעלה היתה עלית גג

ש: שם היה "המשרד" שלכם?

ת: שם ישבנו עם כסא לראיון אחד-אחד אם רוצים להצטרף ליציאה לגרעין מושבי. נשבע לך, לא תאמין.

ש: עכשיו אני רק רוצה לפני זה

ת: הופיע אחד-אחד אצלנו כאילו שאנחנו היינו ממוסדים.

ש: ועדת קבלה.

ת: קבלה. דחינו שני אנשים. אחד שהיום חבר משק אצלנו, משה ידיד, חלבי. הבן-דוד שלו היה פעם חבר

כנסת.

ש: מנחם ידיד?

ת: מטעם הליכוד. ויוסף לוי הקטן.

ש: יוסף לוי הקטן הוא דמשקאי?

ת: סורי חלבי. דחינו את שניהם. לא רצינו לקבל אותם לגרעין. אז חלק

ש: זה מעניין מאוד. למה?

ת: כי אחד לא נשמע, לא היה לנו אז גרפולוגיה כמו שהיום. אחד לא נשמע לסידור העבודה. תמיד הוא רצה מקום אחר כי אנחנו היינו בעלי משמעת. אחד נצלן. היה מצלם והיה לוקח עבור כל תמונה פי שניים וראינו את זה בעין מאוד לא יפה, מה זה, בגרעין אז. מה, אני אומר לך, אנחנו חיינו כמו חלוצים. אתה לא תאמין מה שקרה.

ש: מי היה הצלם, לוי?

ת: יוסף לוי. אחר כך הם הלכו שניהם לספר למוסא. זה היה מדריך שלנו מטעם דגניה ב' ...

ש: מוסא?

ת: מוסא היו קוראים לו. הוא מת לפני כמה שנים. מוסא בא אלינו ואומר – חבר'ה, תפקידי אמנם לדאוג שאתם תלכו לקיבוץ, אבל אם אתם כבר החלטתם כגרעין מוסדי, איך אתם דוחים שני חבר'ה שלכם? בכל חברה יש לך שונאים. אתה יכול לבוא ולתת להם, להזהיר אותם, להתרות בהם. אבל לדחות אותם על הסף מלבוא איתכם? זה לא מקובל. אתם חייבים לספוג אותם בקרבכם.

ש: במילים האלה?

ת: כן. אני זוכר את זה.

ש: האמת היא כשאתה מודד את הדברים האלה היום, הוא צדק.

ת: כן בטח.

ש: כי הלכתם למושב, לא לקיבוץ.

ת: אבל אז מושב היה

ש: בערבות הדדית.

ת: בדיוק. אגודה וכולי. זהו. משם הלכנו למעשה, התגייסנו לנח"ל.

ש: רגע, תיכף נגיע לזה. אל תדאג. אבל השאלה היא – אתם הייתם ועדת קבלה, במרכאות או בלי מרכאות.

ת: היינו הועד שהקים.

ש: אתם נבחרתם אם כן. בחרו אתכם שתהיו המנהיגים של הקבוצה. או שבאופן טבעי?

ת: לא. אנחנו נבחרנו כמנהיגים של הקבוצה.

ש: באיזה שלב נבחרתם?

ת: באסיפת חברים.

ש: כשהייתם בכפר יהושע?

ת: לא. כל שנה אנחנו היינו עושים בחירות.

ש: כל שנה?

ת: כן.

ש: אה, הבנתי.

ת: נדמה לי שהיינו חמישה. ארבעה מתוך החמישה החלטנו כך. החמישי החליט להישאר בדגניה נדמה לי, או שהלך העירה, אני לא זוכר מה היה.

ש: אתה מדבר על חברי הועד האלה?

ת: כן.

ש: הבנתי. אז או.קיי, אז החלטתם שאתם הולכים להיות גרעין מושבי. להקים מושב צריך קשר עם

מוסדות – קרן קיימת, אני יודע מה, ארגון המושבים, אולי עליית הנוער, אולי נציג הצבא. מה עשיתם?

ת: אני אגיד לך. ביקשנו מהמדריך שלנו המקומי בדגניה, מוסא, לקשר אותנו עם תנועת המושבים. כמובן הוא אדם מבוגר יש לו את הקשרים, לא ידענו איך. יום אחד בהיר מופיע אצלנו נציג הגרעינים של תנועת המושבים.

ש: שמו?

ת: עמוס דגני. חבר הכנסת עמוס דגני אם אתה שמעת עליו.

ש: מטעם מפ"ם, לא?

ת: מטעם מפא"י, שאנחנו היינו ...

ש: כן.

ת: מפא"י, כאשר יותר מאוחר הוא נבחר לחבר כנסת, היה שתי קדנציות בתור חבר כנסת. אחר כך הוא היה ראש מועצה אזורית עמק חפר המון זמן. עכשיו הוא חבר משק בכפר ויתקין. הוא בא והוא ישן אצלי בחדר.

ש: ישן אצלך בחדר? בדגניה ב'?

ת: כן. הוא בא לכנס אותנו. ואז אמרנו לו, אני זוכר את מה שאמרנו לו, אמרנו לו – שמע, ישנם גרעיני נח"ל שרוצים לקיבוצים, מה שנקרא של"ת, שירות ללא תשלום. אמרנו – אנחנו לא רוצים ללכת לקיבוץ. אנחנו רוצים שאתם תכינו לנו של"ת במושבים. בגלל מה שאנחנו אמרנו, אני חושב שכל הרעיונות האלה באו ממני. אני הייתי הרבולוציונר. היו מקרים ...

ש: מהפכן.

ת: אני אומר מאיפה בא לי כל העסק הזה, יא אללה? באתי מבית, מאמא בלי אבא, גדלתי כיתום, עלוב החיים, בלי אבא. בכל זאת אמא שלי היתה צריכה לעבוד למען לפרנס אותנו. פתאום הכח הזה הנפשי להיות רבולוציונר להגיד שאנחנו רוצים ללכת לשל"ת במושב ולא בקיבוץ. בנו לנו במיוחד עבורנו של"ת בכפר ויתקין.

ש: תיכף נגיע לזה, אבל אם אני הבנתי אותך נכון, עד לאותה תקופה לא היה דבר כזה שנקרא של"ת מושבי?

ת: בכלל לא. ועבורנו

ש: אז אתה באמת מהפכן.

ת: בגללנו בנו לנו בפאתי כפר ויתקין על יד הפרדסים מחנה נח"ל שגרנו בו, של"ת, שנה שלמה, שנה ומשהו. היינו הראשונים והאחרונים.

ש: ראשונים ואחרונים?

ת: כן.

ש: אתה אומר שבנו לכם, אמרת מחנה נח"ל. זאת אומרת הייתם בצבא כאילו?

ת: בצבא, של"ת ... היינו מופיעים כל ערב למסדר. אחרי שהיינו עובדים אצל המושבניקים היינו באים בערב, מתלבשים ומצטחצחים למסדר הנפת הדגל והולכים לאכול ארוחת ערב ביחד עם כל החיילים במחנה הזה בערב. בבוקר ובצהריים היינו אוכלים אצל המשפחות.

ש: איזה מחנה זה היה? אני לא זוכר שהיה מחנה בכפר ויתקין.

ת: מחנה נח"ל שעד עכשיו ...

ש: היה מחנה נח"ל בכפר ויתקין? עכשיו כשאנחנו נוסעים, נניח

ת: אתה לא תראה את זה. זה בתוך הפרדסים בפנים.

ש: זה היה מצפון לכפר, ממזרח? מה המיקום בערך, פחות או יותר?

ת: אתה מכיר את ויתקין?

ש: כן. נחל אלכסנדר שם?

ת: רגע. אתה עובר את הנחל, עובר את פסי הרכבת, נכנס בפנים, מגיע לכפר ויתקין. יש לך צומת כזה, ישר זה לבית העם, ימינה אתה הולך לבית של עמוס דגני, ואיזה מין ... כזה אתה הולך עוד פעם ימינה. סוף הימינה לפרדסים.

ש: מבחינת כיוונים זה היה מדרום, אם כך אני מבין, לכפר ויתקין, לפי מה שאתה מספר לי. כשאתה מגיע מכביש החוף

ת: חכה שניה, אם זה כביש החוף הוא דרומה או איך אתה ... לכביש החוף?

ש: כביש החוף נמצא ממערב, קרוב יותר לים, לא? כפר ויתקין.

ת: לא. אני אומר כביש החוף הישן.

ש: כביש החוף הישן?

ת: ממזרח.

ש: הוא עבר באותו זה

ת: בכפר הרא"ה. כביש כפר הרא"ה.

ש: כביש כפר הרא"ה?

ת: כן.

ש: אז שם היה מחנה נח"ל?

ת: כן.

ש: מחנה נח"ל היום לא קיים כבר. אין שם מחנה צבאי יותר.

ת: לא. זה היה מחנה רק עבורנו. אנחנו היינו בו, אחר כך

ש: אבל אתה אומר לי שהלכתם לאכול בערב במחנה צבאי.

ת: היה שם סמל אחראי, פקודות יום, הכל לכל דבר. מחנה עבורנו, עבור אותו גרעין. לא מחנה צבאי. מחנה נח"ל.

ש: אהה, מחנה נח"ל נפרד. לא במסגרת מחנה צבאי?
ת: לא, לא.

ש: זאת אומרת הייתם שם במסגרת צבאית?
ת: כן.

ש: היה לכם מפקד אם כך?
ת: בטח.

ש: מי היה המפקד?
ת: דודו אחד, מכפר הס היה.

ש: מכפר הס. הוא היה קצין?
ת: כן. דודו כפרי.

ש: דודו כפרי. הוא היה מכפר הס?
ת: כן.

ש: עשית כאן, זאת אומרת הוא היה קצין?
ת: לא קצין. היה רב-סמל או

ש: אהה, הבנתי. התלבשתם בבגדים צבאיים?
ת: ממש לכל דבר.

ש: מסגרת צבאית לכל דבר. הייתם שם כמה?
ת: שנה.

ש: כמה מספר של אנשים? חמישים?
ת: בערך.

ש: חמישים איש. בנים, בנות? חצי-חצי? או קיי. עוברת שנה. מה אתם עושים במסגרת השנה הזאת?
ת: אנחנו עבדנו אצל המושבניקים.

ש: איזה מושב?

ת: כל אחד אצל מושבניק, אצל חקלאי אחר.
ש: בכפר ויתקין?

ת: כן.

ש: רק בכפר ויתקין?
ת: רק.

ש: הבנתי.

ת: אז התחלנו כבר לחפש נקודת ישוב. עבדך כמוביל, אחד מהמובילים של... בקשר עם אותו עמוס דגני שהוא היה אחראי עבור הגרעין של תנועת המושבים, כינס את הועד ואמר – חבר'ה, הארץ היום כולה פתוחה.

ש: ... באיזה שנה, ב-50'?

ת: 50', 51'. הארץ פתוחה כולה. כל מקום שאתם רוצים, בואו תבחרו. מה אתה מציע לנו? הציע לנו ישוב על יד, בין מגידו לבין ג'נין. קראו לו זבובה.

ש: שהיום יושב שם?

ת: נדמה לי שקיבוץ מגידו. לא, לא קיבוץ מגידו. לא זוכר מה ש... משם.

ש: כן, או קיי.

ת: הציעו לנו ללכת לעבות מושב מצפון לירושלים. איך קראו לו שכחתי. הציעו לנו כל מקום שאנחנו רוצים וגם לקחו אותנו למקום הזה.

ש: למקום הזה אתה מדבר על ניצני עוז שהיה שום דבר.

ת: שהיה מחנה צבאי הרוס, היה מחנה ו'.

ש: מחנה צבאי בריטי.

ת: בריטי. הרוס, ממש כולו הרוס.

ש: מחנה ו'.

ת: פה היו קוראים לו מחנה ז'. מחנה ו' זה היה מחנה 21, ופה זה 22.

ש: אה, אז זה היה 22.

ת: כנראה שהבריטים לפני שהלכו הרוסו את כל המחנות. ככה נדמה לי, כי פה ממש היה הרוס.

ש: נשאר איזה מבנה אחד נדמה לי, נכון? במרכז.

ת: נשאר לנו משהו, כן. באנו למחנה הזה ואנחנו מטיילים והוא אומר לנו – פה טול כרם, פה פה, פה שם. הוא אומר – נדמה לי שפה לא יתנו לכם להקים מושב, כי בדרך כלל מושבים מול הגבול ... מושבים וישובים נותנים רק לקיבוצים.

ש: ישובי ספר נותנים רק לקיבוצים.

ת: זה לא יכול להיות שנקים פה מושב מול עיר כזאת גדולה. זה בלתי אפשרי. עבדך עוד פעם מטייל ואני רואה שם שיח עגבניות. על זה יש לי מאמר באנגלית. נדמה לי שאז גם פירסמו את זה. אם אני אחפש טוב אני יכול למצוא המון דברים. רואה שיח עגבניות, כל עגבניה ככה, גדל

ש: גדולה ו...

ת: אני אומר לו – דב, דב'ה ... דב בוא תראה. שיח כזה גדול בלי מים בלי ריסוס. תראה איזו אדמה. אם זה גדל בלי טיפול ובלי זה, תאר לך איזו אדמה צריכה להיות אם אנחנו ניתן לה את כל מה שהיא צריכה. אמרנו לעמוס – עמוס, אנחנו בוחרים את המקום הזה.

ש: מי זה אנחנו אמרנו?

ת: הגרעין. אנחנו הבאנו את זה בפני הגרעין, בפני אסיפה כללית, ואמרנו – מציעים לנו את ניצני עוז, מציעים לנו את טל-שחר ליד ירושלים

ש: זה היה מושב לצורך עיבוי של הגוש, שיעבו אותו.

ת: כן. ואת מגידו. בחרנו בקיבוץ. באסיפה הכללית של החברים קראנו לו ניצני-עוז.

ש: החלטתם על השם?

ת: היינו צעירים ומול הגבול, אז גם צעירים וגם עוז, עוז זה גיבור מלחמה.

ש: גבורה. ניצני מהמילה, הכוונה או המשמעות היא צעירים. אהה.

ת: באנו להנה, רווקים ורווקות. גרנו בצריפונים.

ש: מי הקים לכם את הצריפונים?

ת: הסוכנות.

ש: זאת אומרת הסוכנות, כבר גמרתם את הענין הצבאי?

ת: התאזרחנו.

ש: התאזרחתם. רק שנה אחת שירתתם?

ת: רק. שנה ורבע.

ש: שנה ורבע?

ת: כן. אז היו משרתים שנתיים נדמה לי. אנחנו שירתנו שלושה חודשים במחנה צבאי באלנבי בירושלים.

היינו יוצאים מכל מיני סיבות, ופה במשך השנה כשהיינו בכפר ויתקין היינו יוצאים כל פעם לאימונים. כל

שלושה חודשים לאימונים לאיזה חודש ימים.

ש: הבנתי. טוב, אז הייתם מה שנקרא חיילים גם במסגרת אימונים צבאיים, לא רק של"תניקים?

ת: בטח. לא, מה זה, עברנו אימונים מאוד מפרכים.

ש: קיבלו את הרעיון שלכם?

ת: כן. זה ...

ש: כן.

ת: באנו לניצני-עוז. בשביל להגיע לישוב שלנו, לא כל אזרח יכל להגיע. היו צריכים להגיע דרך תעודות

מעבר לניצני-עוז, כי זה היה למעשה בחזקת גבול ...

ש: מה המרחק מכאן לגבול?

ת: קילומטר וחצי, שניים מקסימום.

ש: הגבול הישן, מה שנקרא.

ת: כן.

ש: אז מקבלים את הרעיון, הסוכנות מתחילה להקים לכם צריפים

ת: הקימה כבר.

ש: הקימה כבר, זאת אומרת לפני שהגעתם?

ת: כן.

ש: רגע, היתה החלטה שאתם רוצים להיות פה במחנה 22.

ת: ומכרנו לה את זה.

ש: אה, העברתם את ההחלטה. מה עשיתם בינתיים?

ת: נשארנו עוד בכפר ויתקין.

ש: בכפר ויתקין? במחנה הצבאי?

ת: בטח.

ש: הבנתי. קראו לזה מחנה פלוגתי, משהו כזה? הייתם פלוגה הרי.

ת: מחנה נח"ל, כן פלוגה. מחנה נח"ל כפר ויתקין. שאל היום את המושבניקים הותיקים הם יגידו לך איפה זה.

ש: אם כך, אחרי שגמרתם אומר בדעתכם לשבת פה, חזרתם לשם. כמה זמן הייתם שם עד שהכל ת: עד ... השנה של"ת.

ש: זאת אומרת ידעתם שאתם תהיו פה או במסגרת השל"ת?
ת: בטח.

ש: ולסוכנות היה אם כך זמן כדי לעזור לכם לבנות ת: את הצריפונים.

ש: מה עוד נתנו לכם?

ת: נתנו לנו 2000 דונם אדמה במשותף. נתנו לנו איזה שני טרקטורים לעיבוד האדמה.

ש: משותפים לכולם?

ת: ... היינו איזה שנתיים, שלוש, נדמה לי בצורת מושבוץ. עיבדנו את האדמה ביחד

ש: מה שנקרא מושב שיתופי?

ת: כן. עבדנו ביחד, היה לנו חדר אוכל משותף, עיבדנו את האדמות וחלק מחברים שלנו יצאו לעבוד בעבודות חוץ למען להביא כסף לגרעין לחיות. אז חלק יצאו אצל אותם המושבניקים שעבדו אצלם בתור של"ת והרוויחו כסף. חלק יצאו לקיבוץ מעברות ועבדנו בכל מיני ענפים ... יותר. חלק פירקו את הברזל של המחנה הצבאי ומכרנו את הברזל הזה בכדי שנוכל להתפרנס כי בהתחלה, עד שעיבדנו את האדמה ועד שהאדמה נתנה את יכולה ועד ועד, אז

ש: לקח זמן.

ת: כן.

ש: מה היתה שנת העליה שלכם?

ת: 51.

ש: תאריך העליה, אתה זוכר אותו?

ת: 51 אני יודע.

ש: תאריך מדויק אין לכם? אין לכם תאריך עליה שאתם חוגגים אותו ביום העצמאות בכל שנה?

ת: כן, אבל אני לא זוכר אותו.

ש: בסדר, 51.

ת: נלך על בטוח.

ש: אני אמצא את זה. אז או.קיי, הם מתחילים להתארגן. איפה אתם אוכלים? חדר אוכל משותף?

ת: כן.

ש: זאת אומרת כמו קיבוץ. בעצם הייתם קיבוץ.

ת: מושבוץ.

ש: מושבוץ. זה נמשך כמה זמן?

ת: שנתיים פלוס, שלוש אפילו. עד שאנחנו בנינו את הבתים האלה. הבתים האלה שאתה רואה אותם פה מה הם כלליו?

ש: את הבית הזה שאתה חי בו היום?

ת: חכה, זה לא ככה.

ש: לא, לא. באותו מקום בנית את הבית הזה?

ת: כן.

ש: טוב, אני מבין שחלה התפתחות מאז. הוספת חדר פה.

ת: כן. אתה רואה את הקיר הזה?

ש: כן.

ת: זה היה העובי של הקיר, היציקה. המסגרת הזאתי עד פה

ש: זה הסלון מה שנקרא.

ת: זה היה חדר האוכל וזה היה החדר.

ש: חדר האוכל של מי?

ת: זה היה החדר שלנו, לשינה. וזה היה המטבח שלנו.

ש: של כל הקבוצה?

ת: של כל חבר וחבר. פה אנחנו מושב.

ש: אתה כבר בנית לעצמך בית פרטי?

ת: לא לעצמי. בנינו פה 82 בתים.

ש: אבל עדין לא קיבלת את הבית?

ת: לא קיבלתי. אחר כך עשינו הגרלה.

ש: אהה, הבנתי.

ת: רציתי להגיד לך שבנינו בלוקונים, זה מטבח עם חדר, כאשר עובי הקירות

ש: אני רואה כמעט חצי מטר.

ת: חצי מטר בכדי שאם יבואו המסתננים וירו, לא יחדור כדור. זה היה תנאי של הקבלן.

ש: מסביב זה הכל היה מבטון?

ת: מבטון, כן. כאשר התחלתי להרוס יותר מאוחר, אסור היה את הקורה הזאת להרוס ולכן שמתתי את

המסגרת הזאת ו"עשיתי מהלימון לימונדה". אני הפכתי את זה למשהו אדריכלי בכדי שיהיה אפשר לחיות

עם קורה מעל הגג שלך. לכן זה המטבח וזה החדר. המקלחת היתה בחוץ בצריפון ובית השימוש

ש: גם כן בחוץ.

ת: הייתי לוקח את הילדים, מקלח אותם, אחד-אחד עוטף אותם, זורק את זה לאשתי. אז היא מנגבת אותם,

ההוא מסכן בינתיים הוא רועד. הייתי מביא אותו וזורק אותו והיה לנו איזה חימום משהו ... מתחת

לשמיכה.

ש: כן, עוד נגיע לתקופה הזו. אבל בכל אופן אתה אומר שהחדר הזה זה נראה לי כאן

ת: זה הבלוקון.

ש: זה בלוקון קראתם?

ת: בלוקון.

ש: זה היה בית.

ת: בית. הרחבנו את זה במשך הזמן.

ש: כן. לפי מה שאני רואה פה זה משהו בסביבות חמישה על שלושה מטר?

ת: שישה על ארבעה מטר.

ש: שישה על ארבעה, זה מטר מרובע. רצפת בטון, ברור לי. ובניתם כאן כמה בתים ביחד?

ת: 82 ...

ש: עם הבתים המה?

ת: המקצועיים ...

ש: אה, של אנשי המקצוע. נותני השירותים וכוליי. אז יחד בניתם מאה בתים?

ת: מאה בתים.

ש: מתי אתם מסיימים לבנות את הבתים?

ת: סיימנו אותם במשך שנה, שנה וחצי. אנחנו עבדנו בהם ואנחנו קיבלנו כסף מהקבלן שהוא היה אחראי עבור הבניה, זה סולל בונה. בכסף הזה למעשה אנחנו העברנו אותו לגרעין עד שפעם אחת החלטנו שאנחנו הופכים כבר את עצמנו למושב.

ש: אני מבקש להבין כאן שתי נקודות – אתם בתקופה הראשונה מקבלים מימון מהסוכנות, נכון? דמי קיום גם אתם מקבלים לקבוצה כולה?

ת: כן. זה נקרא הון חוזר.

ש: זה נקרא הון חוזר.

ת: אז קראו לזה תקציב הון חוזר. זה נכנס במערכת הלוואה סוכנותית להון חוזר. לא הספיק לנו כמובן. יחד עם העבודה שסיפרתי לך

ש: עבודת החוץ.

ת: החוץ והאדמה והעבודה של החברים, ביחד איכשהוא. אכלנו ארוחת בוקר כרוב, ארוחת צהריים כרוב וארוחת ערב כרוב. היה אז צנע, אכלנו אבקת ביצים. הייתי אני רכז הקניות. אני זוכר פעם אחת שאני באתי עם חבילה כזו של מרגרינה, שמתי אותה באוטובוס כי לא היו אז מכוניות, וזה היה באמצע הקיץ. אני נירדמתי. התחילה החבילה להינמס. התחילו לשאול אנשים – מה זה? הסתכלתי ואמרתי – זה לא שלי. באתי הביתה, עליזה ... לא היתה, מחלקים היום מרגרינה? אמרתי – אין חלוקה. במה נבשל? מבשלים בלי מרגרינה? וככה אנחנו חיים עד שמצאנו את ... משמר הגבול. אז הוא פה הביא לנו כלבים לשמירה. כל פעם היה מביא עם הכלבים גם את האוכל שלהם. אמרנו – למה שהכלבים ... הם אוכלים

איתנו, חצי להם.

ש: מה ברצינות?

ת: בחיי... אני יכול לספר לך סיפורים פה. נתנו לנו איזה 150 עופות בשביל המחנה. אז ביום שהיה חם היו מתים עופות. אנחנו כבר התפרקנו מהמטבח המשותף. והיו חברים מתנפלים על העופות האלה המתים ואנחנו היינו עושים מרק, אחלה מרק.

ש: למה לא, מה? עופות שהיו שייכים למחנה הצבאי של משמר הגבול?
ת: שלנו.

ש: אה שלכם?

ת: כן. לקיום.

ש: הבנתי. עכשיו אני רוצה עוד לשאול, כמה בגרעין הגעתם עולי סוריה הנה למושב?
ת: מהגרעין כמה נשארו?

ש: כן. זאת אומרת הרי ...

ת: אני מניח איזה שלושים איש.

ש: שלושים איש?

ת: כן.

ש: שלושים מעולי סוריה? היתר היו עוד עשרים?

ת: כל מיני. היו לנו מיוון, מרומניה. הצטרפו אלינו בצבא כל מיני בודדים, זה נקרא.

ש: אז זאת אומרת שלפחות חצי אם כך אני מבין מהמייסדים של המושב הזה היו מעולי סוריה. אמרתי נכון?

ת: בודאות.

ש: כמה היום דרך אגב נמצאים פה?

ת: ... שמונה משפחות.

ש: רק שמונה? כל היתר עזבו?

ת: עזבו.

ש: מה היו הסיבות? בערך?

ת: ... זה קשי יום באמת. הרי כל החקלאות היום זה לא מה ש...

ש: אבל אנחנו מדברים על שנות החמישים.

ת: לא, אבל הם עזבו לא מייד, הם עזבו במשך כל השנים.

ש: במשך השנים?

ת: בטח. היו לנו פה פעם 15 משפחות. לא ... שמונה משפחות. עכשיו זה רק השאריות. היו פעם 20 משפחות אחר כך ירדו לשמונה עשרה ...

ש: ... היתה העזיבה העיקרית, אתה יכול להגיד?

ת: כל הזמן. אי אפשר לבוא ולהצביע על תקופה מסוימת.

ש: זאת אומרת מה שנקרא מדי פעם משפחה עזבה?

ת: נכון. כמו בקיבוץ, כמו במושב כמו בכל מקום.

ש: מה לדעתך היו הסיבות העיקריות?

ת: תנאים אובייקטיביים קיומיים בעיקר.

ש: הקירבה לגבול גם כן? היו לכם בעיות?

ת: לא סבלנו במיוחד. טול כרם אני זוכר יום אחד שאני טיילתי איתה נדמה לי או עם כמה חברים על הגבול ואז יצא חנון ראש עיריית טול כרם וחיללי משמר הגבול הזמינו אותנו. אני עליתי על פסי הרכבת וקיבלנו על הראש שאסור לנו היה לדבר איתם. אז בא ראש עיריית טול כרם חנון, זה היה בשנות החמישים הראשונות, עשה הכרה ואמר – אני ראש העיריה ואיכשהוא דיברנו איתו בערבית. אני הייתי שם אז הוא אומר – שמענו שאתם אירגנתם פה נקודה, כמה אנשים? אמרנו – אנחנו לא יכולים לדבר. הוא אומר – אנחנו מתארים לנו שאתם הרבה אנשים. יותר מאוחר נודע לנו שהם חושבים שכל מנורה שהייתה הם לקחו אותה בחשבון שזו משפחה. היו לנו הרבה מנורות. היה לנו גנרטור אז ואז לא התחברנו לחברת החשמל.

ש: כן.

ת: הוא ביקש אז מאיתנו שבלילה לא נירה. כל היריות האלה זה נורא מרגיז את התושבים שלו. הוא לא ידע שאנחנו יורים על כל כלב תועה ועל כל רעש כי אנחנו היינו מחנה בתוך ליבה של העיר. הוא הבטיח לנו אז, וההבטחה שלו עמדה, שאם אתם לא תירו אני מבטיח לכם שאנחנו לא ניגע בכם ולא נגרום לשום זעזוע כי אנחנו יודעים, ככה הוא אמר במילים האלה, שאתם פה כצוואר הבקבוק וכל דבר קטן שיקרה פה צבא ההגנה לישראל ייכנס בתוכנו ואני לא מעוניין לזעזע את התושבים. עובדה שהיה מבצע קלקיליה והיה פה והיה שם אבל פה בטול כרם, עד לששת הימים, שום דבר לא היה, חוץ ממסתננים שהיו באים לגנוב לנו את הפרות ואת הסוסים ואת הכביסה על החבלים וכל דבר. אבל ככה מעשה של פדאיון לא היה לנו, רק מסתננים.

ש: שתי שאלות אחרונות.

ת: או, אני כבר נח.

ש: שאלה ראשונה – האם במסגרת המושב הזה עולי סוריה הייתם מקיימים ביניכם מפגשים? מסורת, בית כנסת אולי

ת: התשובה בשום פנים ואופן לא.

ש: שום מסגרת כזו.

ת: כלום וכלום.

ש: שאלה שניה – האם במהלך כל התקופה של ההקמה וגם לאחר מכן בשנות הששים, שבעים, קיימת קשר עם ארגון יהודי דמשק, עם אנשים פעילים, פעילי קליטה?

ת: לעולם לא.

ש: אמרת לי שהיית חבר עם לוזיה מנחם.

ת: סתם חבר.

ש: הוא בא הנה

ת: היות והוא היה חבר של אחי ואני הייתי בא לאשדוד ובקיבוץ אפיקים ישנה שם משפחת מוצרי, משה מוצרי, ואני הייתי נוסע לשם ואחי היה לוקח אותי. כשאחי נהרג אז מנחם לוזיה בא והספיד אותו, גם פה, גם בבית הכנסת של עולי סוריה

ש: איפה הם נמצאים? ראש פנה 3 ...

ת: כן.

ש: בתל-אביב?

ת: בתל-אביב. וגם בכל פעם שהיינו עולים לאשדוד היה בא. ככה אני התחברתי איתו. אבל לא מעבר לזה. לא בגלל שהוא היה פעיל במשהו אחר. הוא רצה לרתום אותי פה המון פעמים לפעילות. אני לא הסכמתי.

ש: לאיזו פעילות הוא רצה לרתום אותך?

ת: שאני אהיה שייך לאותה הקבוצה אשר בתל-אביב שהיא מובילה לארגון עולי סוריה. אמרתי לו איזה ארגון ואיזה בטיח. אני אמרתי לו שאין לי זמן. הייתי מאוד פעיל בעבודה ציבורית שלא מצאתי גם תוכן במה שנקרא עולי סוריה. דבר כזה מאוד זר לי היה.

ש: לא רצית לראות אותם כעדה?

ת: לא. זה כמו עולי צפון אפריקה. כל הדברים האלה בזמנו, ואפילו היום, אני לא יודע היום מה הם עושים עוד. אולי היום העליה הזאת, אותם הפעילים, הם דאגו לאותה עליה ... שהיתה לפני כמה זמן שהלוזים הגיעו.

ש: מי הגיע?

ת: משפחת לוז, שלי.

ש: אה, המשפחה שלך.

ת: כן, אבל לא יותר.

ש: רצית לספר לי ... על ניסים שקרו לך.

ת: אז אחד מהניסים שאני אומר לך זה היה אחד מהניסים שכבשנו את טול כרם.

ש: במלחמת ששת הימים?

ת: ששת הימים. פתאום אני רואה שהעיר הזאת שכל פעם ראינו אותה כאילו הר מואר עם אורות היא שבה לתחיה ואני יכול לטייל בתוכה ברחובות שלה, לאכול את הפלאפל שלה ואת החומוס שלה ואת הפיתות עד עצם היום הזה. ביום שישי זה נסעתי והבאתי את הפיתות ואת החומוס אחרי שבע, שמונה שנים שלא נכנסתי בתוכה בתקופת האינתיפאדה. היום אני כבר עוד פעם אורח נכבד אצלם. "אהלן מוכתאר, אהלן אבו סלימאן, אהלן מוכתאר". מכירים אותי בשם מוכתאר בשם אבו סלימאן. נכבד בתוכם וזה. זה אחד מהניסים.

ש: נס שני?

ת: נס שני שהייתי את כל העליה הזאת הסורית שהגיעה לפני חמש שנים הלכה למעשה ופתאום המשפחה שלי גדלה בעוד מאה נפשות. היום ... לוז.

ש: תחת לוז, כשהאבא הגדול שם הוא?

ת: חודור.

ש: ומה הוא עשה החודור הזה? הבנתי ש

ת: חודור הוא היום אחד, הוא בנה לו בית חרושת לעיבוד זכוכית שאת הידע הביא איתו מסוריה והביא איתו גם כספים, מומחה בכספים. הוא הקים באזור התעשייה בחולון מבנה גדול ועצום ברחוב שרת נדמה לי, שרת 10 היה אז, עכשיו אולי עבר למקום אחר, אבל ממול. הוא אחד מהתעשיינים של הזכוכית בארץ.

ש: מצליח?

ת: מצליח באופן יוצא מן הכלל.

ש: אני מבין שכל המשפחה עובדת.

ת: מאוד שמחים. המשפחה שלו כולם עובדים, אם זה בתפירה, אם בבגדים

ש: בכל מיני ענפים.

ת: בכל מיני, אבל המשפחה הזאת הזכוכית היא הענף המרכזי שלהם.

ש: סיפרתי לי שקודם הם גרו איפה? הם הגיעו, יצאו מסוריה

ת: באו לארצות הברית. ארצות הברית היה לה חוזה עם אסד שלא לשלוח אותם לארץ-ישראל במשך שנה או שנה וחצי. היא שמרה עליהם שלא יברחו ואחר כך כבר היו חפשיים, יכלו לבחור או להישאר בארצות הברית או לבוא לישראל. חלק נשארו בארצות הברית. הם אחרי חמש שנים בטח יקבלו את הגרין-כארד, את התעודה. חלק באו להנה. אלה שבאו להנה

ש: ... זה חודור?

ת: חודור עם כל המשפחה שלו.

ש: הגיעו הנה לארץ לחולון הבנתי, נכון? גרים בחולון. אתה רוצה עוד משהו להוסיף בענין של הסורים, העלייה הסורית, הקליטה?

ת: אולי אשתי תוכל משהו להוסיף. בואי תשבי פה על ידו. ... עייף, נו באמת, נו.

ש: רק מתי התחתנת? באיזו שנה התחתנת?

ת: בואי נו.

ש: ספרי, ספרי. באיזו שנה התחתנתם?

ת: ... איך אני ... הזאתי, איך לקחתי את ... סורית?

ש: דברי, דברי, אל תתביישי.

גב' מוצרי: התחתנו ב-1957.

ש: '57? ואיך גילית אותו?

גב' מוצרי: איך הוא גילה אותי. הגענו מפתחיה, כמו שסיפרתי לך.

ש: היית במושב פתחיה שמדרום מזרחית לרמלה, נכון?

גב' מוצרי: נכון. היינו שם עם ההורים שלי ואחות.

ש: שהגיעו מתוניס?

גב' מוצרי: מתוניס. פה במושב בניצני-עוז רצו לצרף משפחות.

ש: מתוניס?

גב' מוצרי: לא, לא משנה.

ש: מי רצה? הסוכנות רצתה?

גב' מוצרי: תנועת המושבים. רצו לצרף משפחות ואז אמרו שפה בניצני-עוז חסר כי יש להם בתים ריקים ורצו לצרף. לנו בפתחיה, לקרובים שלי היה להם עימות. היו שני פלגים, לא הסתדרו. אז כשהלכנו לתנועת המושבים הם אמרו שיש פה מקום ואפשר להצטרף. אחרי שדיברנו איתנו ואמרו שאפשר אז באו לניצני-עוז

ש: המשפחה שלך באה להנה לניצני-עוז.

גב' מוצרי: עם כל הקרובים שלי בשנת '54. לא היה איפה ללמוד. אני נרשמתי לנעורים לבית הספר ללמוד. הוא היה המזכיר של המושב.

ש: אז נקרא לזה במשפט לא יפה – "ניצל את מעמדו"?

גב' מוצרי: לא בדיוק אבל מה, היינו כמה ילדים מהמושב בנעורים. האמת הוא הכיר את הבן-דוד שלי טוב. הוא הגיע גם לפה בהתחלה כדי להיות חבר משק. נודע לו, איזה פעם עשה איזה יום הולדת בחצי חדרון איפה שהיה לו

ש: בבית הזה?

גב' מוצרי: בבית הזה, ספה קטנה ואיזה פינה, מטבחון, בקושי היה וילון ודברים. אז הבן-דוד שלי אמר לי- בואי איתי, הולכים למישהו.

ש: יש מסיבה.

גב' מוצרי: כן, יש לו מסיבת יום הולדת. טוב. באתי איתו, ראיתי אותו, שלום-שלום. בכלל לא התייחסתי. ש: ככה זה תמיד בהתחלה, לא מתייחסים.

גב' מוצרי: בכלל בכלל. אחרי כמה זמן אני רואה, אני בהפסקה של השיעור תנ"ך.

ש: כשהיית בנעורים?

גב' מוצרי: כשהייתי בנעורים. אני רואה מישהו ככה מוכר מתקרב. הוא אמר לי שלום. אחר כך ישר ... אה, כן, אתה המזכיר של המושב. אז הוא אמר שלום מה נשמע. התעניין פה ושם. טוב, זהו.

ש: ומאז לא נפרדה החבילה. כמה ילדים יש לכם היום?

גב' מוצרי: יש לנו ארבעה.

ש: נכדים?

גב' מוצרי: ששה.

ש: ששה נכדים שיהיו בריאים.

גב' מוצרי: תודה.

ש: עכשיו מעניינת אותי הנקודה הזאת, אתם הגעתם לבתים שבעצם הסורים עזבו?

ת: לא.

ש: אמרת לי שהמשפחות הסוריות

ת: מה איתך? אנחנו פה הקמנו את ... כל הגרעין היה שלושים משפחות. היינו צריכים למלא אותו בעוד חמישים.

ש: אה, מראש הייתם הרבה יותר.

ת: בטח.

ש: הבנתי. או.קיי. עכשיו זה

גב' מוצרי: אז באו מהעיר אל הכפר, באו אלה מהפלג של מושב פתחיה למלא

ש: שנפרדו, שלא היו ...

ת: היו חייבים למלא מושב.

ש: הבנתי.

גב' מוצרי: למלא את המושב. היו בודדים שהגיעו גם. כל מיני חברים של כל אחד ששמעו מושב ... באו.

ככה גידלנו את הילדים במושב.

[סוף הראיון]